

מתוך הקדמת המחבר: ועיניכם תראינה בניים בני בני כשתילי זתים סביב לשלחנם,
חכמים ונבונים, ובתים מלאים כל טוב, גם עושר גם כבוד לא יסופו מזרעכם

גליון

זרע שמשון המבואר

פרשת ויצא

אות א

דרוש מתוך הספר המסוגל 'זרע שמשון' שחברו הגאון המקובל

האלוקי חסידא קדישא רבנו שמשון חיים ב"ר

נחמן מיכאל נחמני ולה"ה

מח"ס 'זרע שמשון' ו'תולדות שמשון'

שחי לפני כ-300 שנה בתקופת האור החיים' ומקום קברו לא נודע

והבטיח שהלומד בחידושויו וספריו יזכה לישועות בבניו ומוזוני

גלב"ע ו' אלול תקל"ט

דרוש מנוקד ומבואר בתוספת ציונים והארות

יו"ל על ידי מוסדות זרע שמשון

שע"י האיגוד העולמי להפצת תורת זרע שמשון

הוצאת והפצת קונטרס
'זרע שעשון העבואר'
לזכות

התורים הנכבד
החפץ בעילום שמו

זכות העחבר
ברכותיו והבטחותיו

יעמדו לו להתברך בכל מעשיו ידיו
ויעלה ה' כל עשאלות לבו לטובה ולברכה
לראות תמיד שפע ברכה והצלחה
ויקוים בו ברכת העחבר
'ועיניכם תראינה בנים בני
כשתילי זיתים סביב לשולחנכם
חכמים ועבנים בתים עלאים כל טוב
גם עושר גם כבוד.'

לשוחפות של ברכה בכל עת
מוקד זרע שעשון

ארץ ישראל 02-80-80-500
ארה"ב 347-496-5657

יו"ל ע"י האיגוד העולמי
להפצת תורת
'זרע שמשון'

לקבלת הגליון נא לשלוח למייל:
zera277@gmail.com

ארה"ב

הרב מנחם בנימין פאסקס
ZERA SHIMSHON
C/O B PASKESZ 1645 48 ST
BROOKLYN NY 11204
347-496-5657
mbpaskesz@gmail.com

ארה"ק

הרב ישראל זילברברג
05271-66450

ניתן לשלוח תרומות והנצחות
לזכות ולע"ג ולקחת חלק בהוצאות
והפצת הגליונות והספרים.

ניתן להפקיד בבנק מדינת ישראל (17) סניף 635
מספר השבון 71713028 ע"ש זרע שמשון,
כמו מן נתון לתרום בכרטיס אשראי

זכות הצדיק ודבריו תורתו הקדושים יגן מכל
צרה וצוקה, ויושפע על הלומדים ועל המסיעים
כני חיי ומזוני ועל טוב סלה
כהנחתו
בהקדמת ספריו.

הודעה ובקשה!

השתדלנו להעמיק ברבנו רבנו ולבארם בראוי עד היכן שמשנת ידיו, אולם דברי רבנו עמוקים מני ים ואין כבודנו כלל להתגדר ולומר שהשגנו את עומק דבריו והעיונו,
ובדאי לא לקבוע כשה שנתכב שזה הפרוש המוחלט בדבריו, ולכן אנו פונים אל כל הלומדים ה"ו שבאם תמצאו דברים שאינם כראוי ואינם עולים בקנה אחד עם דברי חז"ל
או רבותינו הקדמונים, בודאי לא על רבנו הקדוש ז"ע יהיה תלונתכם בו אם עלינו, ובקשתנו שטוהה לטי מיהלומדים אשר יכן וימצא פירושים ודרכים יותר ראויים בהבנת דברי
רבנו, אא מנטי שמיציאם לודינו ככרי שנובל לתקנם ולשלכם במהרהודות הבאות, ובוה יהיה הלקו עמנו בזיכוי הרבים.

כמו כן נשמח לקבל הערות והארות לשיפורים מכל סוג שהוא לתועלת הלומדים,
וכן באם תמצאו טעות ושגיאה מכל סוג שהוא, אנא תיידעו אותנו על כך ותבואו על הברכה.

פְּרִשְׁת וַיֵּצֵא

א

מְדַרְשׁ יִלְקוּט (שמעוני ויצא רמו קיז), 'וַיִּפְגַּע
בְּמָקוֹם' (בראשית כח, יא), בְּקֶשׁ
לְעֵבֶר, וַנַּעֲשֶׂה הָעוֹלָם כְּתֵל לְפָנָיו. וַרְבֵּן
אָמְרִי, 'כִּי בָּא הַשְּׁמֹשׁ' (שם), כָּבֵה

מֵאִמְרֵי ז"ל
וַיִּפְגַּע בְּמָקוֹם
בְּקֶשׁ לְעֵבֶר
נַעֲשֶׂה כְּתֵל
לְפָנָיו וְכו'

זרע שְׁמֹשׁוֹן הַמְּבֹרָךְ

א

יעקב אבינו חיוק יסודות העולם, ובלילנתו נרמזו הגלות והגאולה

דקדוקים בדברי הילקוט

בענין לינת יעקב בהר המוריה

כתוב במְדַרְשׁ יִלְקוּט (שמעוני ויצא רמו
קיז)^א, על הפסוק (בראשית כח, יא) ^ב 'וַיִּפְגַּע
בְּמָקוֹם' - כשברח יעקב מפני עשו והלך
לחרן אל לבן אחי רבקה אמו, הגיע אל
ה'מקום הידוע', שהוא הר המוריה,
ודרשו^ג, שֶׁבִּקֵּשׁ יַעֲקֹב אֲבִינוּ לְעֵבֶר מֵהַר
הַמּוֹרִיָּה, וְלֹא לְהִתְעַכֵּב וּלְלוֹן שָׁם, וַנַּעֲשֶׂה
כָּל הָעוֹלָם כּוֹלוּ כְּמוֹ כְּתֵל לְפָנָיו - כְּקִיר
הַמוֹנְעוֹ מִלְּעֵבֹר מִשָּׁם. וַרְבֵּן אָמְרִי -
חַכְמִים דְּרָשׁוּ אֶת הַמֶּשֶׁךְ הַפְּסוּק (שם) 'וַיִּלָּן

שָׁם כִּי בָּא הַשְּׁמֹשׁ', כֵּאִילּוּ כְּתוּב שֶׁהַקֶּב"ה
'כָּבֵה' הַשְּׁמֹשׁ', וְזֶה מְלַמֵּד שֶׁהַשְּׁקִיעַ הַקָּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא אֶת הַחֲמָה - הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁלֹּא
בְּעוֹנֵתָהּ - לִפְנֵי הַזְּמַן שֶׁהִיָּתָה רְאוּיָה
לְשִׁקוּעַ, וְהֵינּוּ בְּעוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל, כְּדִי
שִׁיתַעֲכֵב יַעֲקֹב וּלְלוֹן שָׁם, בְּדִי שִׁיּוּכֵל
לְדַבֵּר עִם יַעֲקֹב אָבִינוּ שֶׁם בְּהַר הַמּוֹרִיָּה,
שֶׁהוּא מְקוֹם קָדוֹשׁ וּמוֹכֵן לְהִשְׂרָאֵת רוּחַ
הַקְּדוֹשׁ, בְּצַנְעָה - בַּחֲלוּם, בְּעַת שִׁינֵתוֹ
בְּלִילָה. מְשָׁל לְמָה הַדְּבָר דּוּמָה, לְאֹהֲבֵי
שֶׁל מְלָךְ שֶׁבָּא אֲצִלּוֹ לְפָרְקִים - שֶׁהָאוֹהֵב
מְבַקֵּר אֲצֵל הַמֶּלֶךְ מִזְמַן לְזְמַן, אָמַר הַמְּלָךְ

ציונים ומקורות

שקעה חמה שלא בעונתה, ובא לפניו עמוד חשך
וערפל ככולל. ד. לפנינו בילקוט, כיבה השמש.
וביפה תאר השלם (שם) ביאר, שנחשב כאילו יעקב
כיבה השמש אחר שבעבורו שקע [אמנם מלשון
הילקוט מבואר ש'הקב"ה' כיבה השמש]. ודרשו כן
משום שלא היה הכתוב צריך לכתוב שבא השמש,
שהוא מובן ממה שכתוב 'וילן שם'. ועוד, שהיה
צריך לכתוב 'ויבוא השמש וילן שם'.

א. וכן הוא בבראשית רבה (סח, י). ב. לשון
הפסוק, 'וַיִּפְגַּע בְּמָקוֹם וַיִּלָּן שָׁם כִּי בָּא הַשְּׁמֶשׁ וַיִּקַּח
מֵאֲבֵי הַמָּקוֹם וַיִּשָּׂם קִרְאֲשֵׁתוֹ וַיִּשְׁכַּח בְּמָקוֹם הַהוּא'.
ג. בפירושו מהר"ו (ב"ר שם) ביאר, לפי שלא הזכיר
שם המקום, על כן דורש שכל העולם נעשה ככותל
לפניו ולא יוכל לעבור, על כן 'וילן שם'. ובעין יוסף
הביא שבנור הקודש ביאר, שכל העולם נעשה ככותל
לפניו והרי זה כאילו 'פגע' ככותל, והכוונה שאז

פְּרוּדָה הוּא תְּרַדְמָה עָלָיו אֶפְלוּ בַיּוֹם, כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה לְאַבְרָהָם, דְּכַתִּיב (שם טו, יב) 'וְתִרְדְּמָה נִפְלְאָה עַל אַבְרָם' וְכוּ'. וְלָמָּה דוֹקָא הַצֶּרֶף לְדַבֵּר עִמּוֹ בְּצִינְעָא. וּמָה צֶרֶף לְמִשְׁלַל דְּקָאָמֵר, מִשְׁלַל לְאוּהַבּוּ שְׁל מְלֻךְ וְכוּ'.

הַמְלֻךְ, כְּבוֹ הַפְּנִסִים, שְׁאֵנִי רוּצָה לְדַבֵּר עִם אוּהַבִי בְּצִינְעָה. כְּדָה הַשְּׂקִיעַ הַקְּדוּשׁ פְּרוּדָה הוּא וְכוּ', ע"כ"ל.

יֵשׁ לְדַקְדָּק, מֵאִי אִכְפַּת לִיָּה לְהַעוֹלָם שְׁיַעֲבֹר יַעֲקֹב אוֹ לָאוּ, עַד שְׁנַעֲשֶׂה כְּתֵל לְפָנָיו. וְעוֹד, לָמָּה לֹא הַפִּיל הַקְּדוּשׁ

זרע שמשון המבואר

בֵּין הַבְּתָרִים, דְּכַתִּיב (בראשית טו, יב)^ה 'וְתִרְדְּמָה נִפְלְאָה עַל אַבְרָם' וְכוּ', שֶׁלִּפְנֵי שֶׁשָּׁקַע הַחֲמָה, נִגְלָה עָלָיו הַקִּב"ה. וְעוֹד קִשָּׁה, לָמָּה דוֹקָא הַצֶּרֶף הַקִּב"ה לְדַבֵּר עִמּוֹ בְּצִינְעָא - בַּחֲלוּם הַלֵּילָה דוּוּקָא, וּבִשְׁבִיל כֵּךְ הַשְּׂקִיעַ אֵת הַשֶּׁמֶשׁ קוֹדֵם זְמַנָּה, וְלֹא הִיָּה יִכּוֹל לְדַבֵּר עִמּוֹ בְּהַקִּיץ וּבִנְגֻלָּה. וְעוֹד קִשָּׁה, מָה צֶרֶף לְמִשְׁלַל דְּקָאָמֵר הַמְדַרְשׁ מִשְׁלַל לְאוּהַבּוּ שְׁל מְלֻךְ וְכוּ' - מָה מוֹסִיף הַמִּשְׁלַל בִּיאוֹר בְּטַעַם שְׂרִצָּה הַקִּב"ה לְדַבֵּר עִם יַעֲקֹב בַּלֵּילָה. שְׁמֵלֶשׁוֹן הַמְדַרְשׁ נִרְאָה שְׁדוּוּקָא אֲצֵל מֶלֶךְ מְצִינּוּ שְׁמַדְבֵּר בְּצִינְעָא, וְלֹא אֲצֵל כָּל אָדָם, וְקִשָּׁה, שֶׁהוֹאִיל וְהוּא עֵנִין שֶׁל אַהֲבָה לְחַבִּירוֹ, שְׁמַדְבֵּר עִמּוֹ בְּאוֹפֵן שְׁשׁוּם אָדָם לֹא יִפְרִיעֵהוּ וְכוּצ"ב, הִרִי מְצוּי כֵּן אֲצֵל כָּל אָדָם שֶׁעוֹשֶׂה כֵּן עִם אוּהַבּוּ כְּשֶׁרוּצָה לְהִרְאוֹת יִדִּידוֹת וְאַהֲבָה יִתִּירָה אֵלָיו.

לְעַבְדִּיו, כְּבוֹ אֵת הַפְּנִסִים - הַנְּרוֹת הַמֵּאִירִים אֵת הָאֶרְמוֹן, לְפִי שְׁאֵנִי רוּצָה לְדַבֵּר עִם אוּהַבִי בְּצִינְעָה - שֶׁלֹּא יִרְאוּ בְּאֵי הָאֶרְמוֹן שֶׁאֵנִי מְדַבֵּר עִמּוֹ, כְּדָה הַשְּׂקִיעַ הַקְּדוּשׁ פְּרוּדָה הוּא וְכוּ' חֲמָה שֶׁלֹּא בְּעוֹנְתָהּ, כְּדִי לְדַבֵּר עִם יַעֲקֹב בְּצִינְעָא, ע"כ"ל.

יֵשׁ לְדַקְדָּק וְלַהֲקִשׁוֹת בְּדַבְרֵי הִילְקוּט, מֵאִי אִכְפַּת לִיָּה לְהַעוֹלָם שְׁיַעֲבֹר - אִם יַעֲבֹר יַעֲקֹב וְלֹא יִתְעַכֵּב בְּהַר הַמּוֹרִיָּה, אוֹ לָאוּ - שֶׁלֹּא יַעֲבֹר אֲלֵא יִתְעַכֵּב שָׁם, עַד כְּדִי כֵּךְ שְׁנַעֲשֶׂה הָעוֹלָם כְּמִין כְּתֵל לְפָנָיו כְּדִי שֶׁלֹּא יִכּוֹל לְעַבֹּר מִשָּׁם.

וְעוֹד קִשָּׁה עַל דְּרִשְׁתָּ רַבְּנָן, לְמָה הוּצֶרֶךְ הַקִּב"ה שֶׁיַּעֲקֹב יִלּוֹן שָׁם דוּקָא בַּלֵּילָה כְּדִי לְדַבֵּר עִמּוֹ, וְלָמָּה לֹא הַפִּיל הַקְּדוּשׁ פְּרוּדָה הוּא תְּרַדְמָה - שִׁינָה עִמּוֹקָה עָלָיו אֶפְלוּ בַיּוֹם כְּשֶׁהִגִּיעַ לְהַר הַמּוֹרִיָּה, כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה לְאַבְרָהָם כְּשֶׁנִּגְלָה אֵלָיו בְּבֵרִית

ציונים ומקורות

ב"ר (שם), עיי"ש מה שתיריך. וראה בעין החיים (לרבי חיים אבולעפיא זצ"ל, פרשת ויצא), שדן בדברי המדרש והיפה תאר. ה. ראה ביפה תואר השלם (שם) שביאר כוונת המשל, לפי דרכו בדברי המדרש. ט. שאם לא כן, היה די להביא משל מהתנהגות כל אדם עם אוהבו, וכדרך חז"ל להביא משל ממדת בשר

ה. לשון הפסוק, 'זיהי השמש לבוא ותרדמה נפלה על אברם והנה אימה חשכה גדלה נפלת עליו'. ו. שהרי כתוב שם 'זיהי השמש לבוא', והיינו שעוד לא שקעה החמה רק היה בזמן הסמוך לשקיעתה, וכך מבואר בתרגום יונתן שם, וכן בדברי רש"י (שם טו, יז) ד"ה והנה). ז. וכך הקשה גם ביפה תואר השלם

הוא טבור הארץ, ומשם נמתחת כל הארץ, ועליה היכל ה' עומד, שנאמר (שם פסוק כב) 'והאבן הזאת אשר שמתי מצבה יהיה בית אלהים' וכו', עכ"ל. נראתה מפאן, שעדין לא נבראו יסודות העולם עד השתא, ולכן היה מקפיד העולם שלא יעבר, פדי שעל ידי זה יתחזקו יסודותיו. ונעשה פתל לפניו,

ולתריץ על ראשון ראשון, נקדים מאי דאיתא בפרקי דרבי אליעזר פרק (ל"ו) [ל"ה], ויקח את האבן אשר שם מראשתיו' (שם כח, יח), מה עשה הקדוש ברוך הוא, נטה רגל ימינו וטבע את האבן עד עמקי תהומות, ועשה אותה סניף לארץ, פאדם שעושה סניף לכפה. לפיכך נקראת אבן שתיה, שמשם

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוּאָר

שעושה אדם לתקרתו [העשויה כמין קשת²³] כדי לחזקה²⁴. לפיכך נקראת אבן זו 'אבן שתיה' - אבן היסוד של העולם²⁵, לפי שמשם - מאבן זאת, הוא טבור - אמצע כדור הארץ²⁶, ומשם נמתחת - נמשכה ונפרסה כל הארץ, ועליה - על האבן הזאת, היכל ה' - בית המקדש עומד²⁷, שנאמר (שם כח, כב) "והאבן הזאת אשר שמתי מצבה יהיה בית אלהים' וכו', עכ"ל.

ונראתה מפאן, שעדין לא נבראו יסודות העולם עד השתא - עד עכשיו, כשהיה יעקב בהר המוריה, ולכן היה מקפיד העולם שלא יעבר משם, פדי שעל ידי זה יתחזקו יסודותיו, ועל כן נעשה העולם כמו פתל לפניו, לרמוז לו

יסודות הארץ נתחזקו

והושלמו כשבא יעקב להר המוריה

ולתריץ על ראשון ראשון - מתחילה נתרץ את הקושיא הראשונה, למה הקפיד העולם שלא יעבור יעקב אבינו מהר המוריה [ולאחר מכן נתרץ את שאר הקושיות], ונקדים להביא מאי דאיתא בפרקי דרבי אליעזר פרק (ל"ו) [ל"ה], ויקח את האבן אשר שם מראשתיו' (בראשית כח, יח), מה עשה הקדוש ברוך הוא עם האבן ששם יעקב מראשותיו, נטה - היטה [כביכול] את רגל ימינו וטבע - הטביע ברגלו את האבן²⁸ עד עמקי תהומות - עומק התהום, ועשה אותה - את האבן, סניף - חיבור לארץ כדי לחזקה, פאדם שעושה סניף לכפה - כמו חיבור של עץ או אבן,

ציונים ומקורות

טו. כמו שה'טבור' באדם הוא מיצוע הגוף, כן יקרא מיצוע הארץ והמקום הגבוה שבה 'טבור'. רד"ק (שופטים ט, לז). טז. אולי הכוונה שיכנגד מקומה בתהום, עומד היכל ה'. ובפרקי דרבי אליעזר (פ"י) כתוב 'אבן שתיה קבועה בתהומות תחת היכל ה', ובני קרח עומדים ומתפללין עליה'. יז. לשון הפסוק 'והאבן הזאת אשר שמתי מצבה יהיה בית

ודם, ולא דווקא ממלך. י. לשון הפסוק, 'וישפם יעקב בפקר ויקח את האבן אשר שם מראשתיו וישם אתה מצבה ויצק שמן על ראשה'. יא. לפנינו בפרקי דרבי אליעזר, וטבעה האבן. יב. ע"פ רע"ב (ב"מ פ"י מ"ד). יג. ע"פ פרקי דרבי אליעזר (פל"ה). יד. אבן שתיה, הוא מלשון הפסוק (שמואל א ב, ח) 'וישת עליהם תבל'. רד"ל.

אֲזוּ, לֹא יִהְיֶה עוֹד אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָם
בְּחִזְרֹתוֹ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְלָמָּה זֶה וְעַל
מָה זֶה.

וַיֵּשׁ לֹמֵר, לְפִי שְׂיַעֲקֹב אֲזוּ הִנֵּה הוֹלֵךְ
לְהַעֲמִיד י"ב שָׁבָטִים, שֶׁהֵם קְיֹום
הָעוֹלָם מִמֶּשׁ, שֶׁהֵם כְּנָגֵד י"ב מְזֻלוֹת,
י"ב חֲדָשִׁים, י"ב צְרוּפֵי הוּי"ה (תנחומא

לְרַמֵּז לּוֹ שָׂאֵם לֹא יִתְעַכֵּב וַיַּעֲשֶׂה
הַיְסוּדוֹת, הָעוֹלָם בְּטָל, וְאִין עוֹד דְּרָךְ
לְעֵבֵר, לְפִי שְׂאֵל יִהְיֶה עוֹד עוֹלָם.

אֲמָנָם אִי קִשְׂיָא הָא קִשְׂיָא, דְּלָמָּה
דְּוִקָא בְּשַׁעָה זֹו הַקְּפִיד
הָעוֹלָם שְׂיַעֲשֶׂה יְסוּדוֹתָיו. וְעוֹד,
שְׁנַרְאָה שָׂאֵם לֹא הִנֵּה מִתְעַכֵּב שָׂם

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוֹאֵר

שיעשה עתה את היסודות, מפני שאם
יעקב לא היה מתעכב שם אז ביציאתו
מארץ ישראל כשהלך לביתו של לבן
לעשות כן, לא יהיה עוד אפשר לעשותם -
את יסודות הארץ, בחזירתו לארץ ישראל,
ולמה זה ועל מה זה - מדוע דווקא עכשיו
הוא הזמן לחיזוק יסודות העולם, ואי
אפשר שיעשו כן בזמן אחר.

וַיֵּשׁ לֹמֵר, לְפִי שְׂיַעֲקֹב אֲזוּ הִנֵּה הוֹלֵךְ
לִישָׂא נָשִׁים מִבְּנוֹת לִבְנֵי, כְּדִי לְהַעֲמִיד עַל
יְדֵיהֶן י"ב שָׁבָטִים, שֶׁהֵם קְיֹום הָעוֹלָם מִמֶּשׁ
- שִׁבְשִׁבִּילָם וְכִנְגָדָם נִבְרָא הָעוֹלָם
וּמִתְקַיְיָמִים בּוֹ פְּרֻטֵי קְיֹומוֹ^י, שֶׁהִרִי הִי"ב
שִׁבְטִים, הֵם כְּנָגֵד י"ב מְזֻלוֹת הַמִּשְׁמָשִׁים
בְּרַקִּיעַ הַשָּׁמַיִם^ט, וְכִנְגֵד י"ב חֲדָשִׁים
שִׁבְשִׁנָּה^כ, וְכִנְגֵד י"ב צְרוּפֵי שֵׁם הַקְּדוֹשׁ
הוּי"ה - י"ב אֹפְנִים שִׁבְהֵם נִיתֵן לְסֹדֵר אֵת
כְּתִיבַת אַרְבַּעַת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל הַשֵּׁם

שָׂאֵם לֹא יִתְעַכֵּב שֵׁם וַיַּעֲשֶׂה הַיְסוּדוֹת עַל
יְדֵי הָאֲבָן שִׁישִׁים מֵרֵאשׁוֹתָיו, הָעוֹלָם
בְּטָל - שִׁתְמוּטֵט מִחֲמַת שְׂאִין לּוֹ
יְסוּדוֹת, וְאִין עוֹד דְּרָךְ לְעֵבֵר, לְפִי שְׂאֵל
יִהְיֶה עוֹד עוֹלָם.

אחרי הולדת הי"ב שבטים
לא היה העולם יכול להתייחד

אֲמָנָם לְאַחַר שִׁבְיָאֵרְנוּ שִׁמָּה שֶׁהָעוֹלָם
עֵיכָב אֵת יַעֲקֹב מִלְעֵבֹר הִיָּה כְּדִי
שִׁתְחַזְקוּ יְסוּדוֹתָיו, אִי קִשְׂיָא הָא קִשְׂיָא -
אִם בָּאֵנוּ לְהַקְשׁוֹת בְּדַבְרֵי הִילְקוּט, כִּךְ יֵשׁ
לְהַקְשׁוֹת, דְּלָמָּה דְּוִקָא בְּשַׁעָה זֹו שֶׁהִגִּיעַ
יַעֲקֹב לְהֵר הַמְּוִרִיָּה בְּדַרְכּוֹ לִילֵךְ לְחָרֵן,
הַקְּפִיד הָעוֹלָם שְׂיַעֲשֶׂה לּוֹ יַעֲקֹב עַכְשִׁיו אֵת
יְסוּדוֹתָיו - עַל יְדֵי שִׁינִיחַ הָאֲבָן
מֵרֵאשׁוֹתָיו, וַיִּטְבִּיעֵנוּ הַקַּב"ה לְעוֹמֵק
הַתְּהוֹם. וְעוֹד יֵשׁ לְהוֹסִיף וּלְחַזֵּק
קוֹשִׁייתֵינוּ, שְׁנַרְאָה שֶׁלְכֵן הִיָּה נִצְרָךְ

צִיּוּנִים וּמְקוּרֹת

ישראל וכו'. יט. גלגל החמה המקיף את העולם,
נחלק לשנים עשר חלקים, וכל חלק ממנו נקרא 'מזל',
וכל 'מזל' נקרא לפי הצורה הנראית מהכוכבים
שתחתיו, ושמותם, טלה, שור, תאומים, סרטן, אריה,
בתולה, מאזנים, עקרב, קשת, גדי, דלי, דגים. ע"פ
רמב"ם (יסודי התורה פ"ג ה"ו). כ. ראה ביערות
דבש (ח"א דרוש ב) שהאריך לפרט סדר הי"ב חדשים

אלקים וכל אשר תקן לי עשר אַעֲשֶׂרְנוּ לָךְ.
יה. וראה עוד בדברי רבינו להלן במעלת השבטים
בזה, ומה שצויין בהערה. ראה בדברי רבינו בפרשת
שמות (סוף אות א) שכתב שקיום העולם עומד על
י"ב השבטים, וכדברי המדרש (שמו"ר מח, א),
בזכות מי נבראו אלה תולדות השמים והארץ, ובזכות
מי הם עומדים בזכות (שמות א, א) 'אלה שמות בני

מאמרם ז"ל
בדעת גראו
שברא צרכי
מוזנותיו וכו'

מאמרם ז"ל
אם זכה
אדם אומרים
לו אתה
קדמת
למעשה
בראשית
סרם לאו
וכי

רַב הוּנָא בְּשֵׁם רַבִּי אָמֵר, בְּדַעַת בְּרָאוּ,
שְׁבָרָא צְרָכֵי מוּזוֹנוֹתָיו וְאַחַר כֵּן בְּרָאוּ.

וְהָכֵי נִמְוֵי בְּפֻרְשַׁת תַּזְרִיעַ (ויק"ר יד, א),
אִם זָכָה אָדָם, אֹמְרִים לוֹ, אַתָּה קְדַמְתָּ

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאָר

את צרכי מוזנותיו - שהם הפירות למאכלו
ובעלי החיים, וְאַחַר כֵּן בְּרָאוּ - את האדם
עצמו ביום הששי^{כז}.

וְהָכֵי נִמְוֵי - וכמו כן אמרו במדרש
בְּפֻרְשַׁת תַּזְרִיעַ (ויק"ר יד, א), שנשמתו של
אדם הראשון נבראה קודם לכל מעשה
בראשית, אמנם גופו נברא רק בסוף
מעשה בראשית, ולפיכך אִם זָכָה אָדָם -
שקיים את המצוות שבתורה, ועל ידי כן
הגביר את כח נשמתו על כח גופו,
אֹמְרִים לוֹ, אַתָּה קְדַמְתָּ לְכָל מַעֲשֵׂה
בְּרָאשִׁית - הנך חשוב יותר מהם, שהרי
נשמתך שהיא העיקר אצלך נבראה לפני

פרשת וישב סימן ח, ויחי סימן טו), וְאִם הָיָה מְעַמִּיד
הַשְּׁבֵטִים קֹדֶם שֶׁנִּתְּיַסַּד הָעוֹלָם, אִי אֶפְשָׁר
לוֹ עוֹד לְהִתְיַסַּד, שְׁמַצִּינוּ בְּמִדְרָשֵׁי רַז"ל
בְּפֻרְשַׁת בְּרָאשִׁית (ב"ר ח, ו. ילקוט שמעוני רמז יג),

הקדוש (תנחומא פרשת וישב סימן ח, ויחי סימן
טז)^{כח}.

וְאִם הָיָה יַעֲקֹב אֲבִינוּ מְעַמִּיד - מוליד
את בניו, שהם י"ב הַשְּׁבֵטִים [שמהם
נחלקו בני ישראל לפי י"ב שבטים], קֹדֶם
שֶׁנִּתְּיַסַּד הָעוֹלָם, שׁוֹב אִי - לא היה אֶפְשָׁר
לוֹ לַעֲלוֹם עוֹד לְהִתְיַסַּד - שיתחזקו
יסודותיו. ויובן, בהקדם מה שְׁמַצִּינוּ
בְּמִדְרָשֵׁי רַז"ל בְּפֻרְשַׁת בְּרָאשִׁית (ב"ר ח, ו.
ילקוט שמעוני רמז יג), רַב הוּנָא בְּשֵׁם רַבִּי^כ
אָמֵר, בְּדַעַת - ביישוב הדעת שלא
במהירות, ובחכמה בְּרָאוּ הַקב"ה להאדם,
בכך שְׁבָרָא מתחילה בששת ימי בראשית

צִיּוֹנִים וּמְקוּרֹת

צירופים אלו כאן י"ב שבטים, כל שבט יש לו
חותם אחד מאלו השנים עשר. ובשל"ה (מסכת
חולין תורה אור אות קמ) כתב ז"ל, וזה י"ב
ענפים, שהם השנים עשר חדשים המקובצים בכל
שנה ושנה, שהשנה מקבץ י"ב חדשים, שהם הי"ב
היוות, הי"ב גבולי אלכסון, שהם שנים עשר
צירופים, שמצטרפים משם בן ד' [אותיות] ידו"ד,
כזה: ידו"ד, ידד"ו, יוד"ו, דד"ו, דדו"ו, דדו"ד,
וד"ד, ודד"ו, ויד"ד, דוד"ד, דיד"ו, דוד"ו. הנה בכל
חודש וחודש פועל הוי"ה אחת מאלו הי"ב היויות,
המתחלקים לארבע תקופות השנה. כי שלשה
היויות המתחילים ביו"ד, הם פועלים תקופה אחת
שהם שלש היויות לתקופה אחת שבה שלשה
חדשים. וכן שלש היויות שמתחילים בה"א, הם
פועלים תקופה שניה וכו'. וראה עוד בזה, בשערי
אורה (השער החמישי). כב. כך היא הגירסא
בילקוט שמעוני. אמנם הגירסא בב"ר היא, רב הונא
בשם רבי איבו. כג. על פי פירוש רש"י (ב"ר

כנגד השבטים. כא. לשון המדרש (פרשת וישב),
אמר יעקב אבינו וכו', כמה יגעתי להעמיד י"ב
שבטים וכו', כל מעשיו של הקדוש ברוך הוא כנגד
י"ב שבטים, י"ב מזלות, י"ב חדשים, י"ב שעות
ביום, י"ב שעות בלילה, י"ב אבנים שהיה אהרן
לובש. וזה לשון המדרש (פרשת ויחי), השבטים
על סדרו של עולם הוא מהלך, היום י"ב שעות,
הלילה י"ב שעות, השנה י"ב חדשים, המזלות י"ב,
לפיכך כל אלה שבטי ישראל שנים עשר. וזה לשון
ספר יצירה (פ"ה מג) 'שתים עשרה פשוטות
הזוחט"י לנסעצ"ק, חקקן חצבן שקלן צרפן והמירן
וצר בהן, שנים עשר מזלות בעולם, שנים עשר
חדשים בשנה, שנים עשר מנהיגים בנפש'. וראה
עוד בהקדמה לתקוני זוהר (ט, ב) בענין י"ב
הצירופים הנרמזים ב"ב פסוקים. ראה בפירוש
הריקאנטי (שמות כח, ב), שמנה את כל י"ב
הצירופים, וזה לשוננו, וכל הצירופים האלו מורים
על ההוייה וסוד מציאות הש"י וכו', וכנגד י"ב

לְכֹל מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית. וְאִם לֹא, אוֹמְרִים לוֹ, יִתּוּשׁ קֶדְמָךְ, שְׁלֹשׁ קֶדְמָךְ וְכו'.

מִה תּוֹעֵלֶת לְאָדָם אִם קֶדֶם לְעוֹלָם, אוֹ

לֹא קֶדֶם.

וּמִצִּינוֹ מִחֲלֻקַּת בְּבִתְרָא (ב"ב) דָּף כ"ה

(ע"ב), דְּרַבְּנָן סְבָרִי, עַל הַמְּזִיק

לְהַרְחִיק אֶת עֲצָמוֹ, וְרַבֵּי יוֹסִי סָבַר, עַל

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוּאָר

עצמו. ועוד קשה, מִה תּוֹעֵלֶת וְרוּיֹחַ יֵשׁ מִכָּךְ לְאָדָם אִם הוּא קֶדֶם לְעוֹלָם - לִיצִירַת שֶׁאֵר מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית בִּיצִירָה, אוֹ שֶׁלֹּא קֶדֶם לְעוֹלָם, אִלֵּא שֶׁכֵּל הִיצִירָה קִדְמָה לִיצִירַתּוֹ.

יֵישׁ לְבֵאֵר דְּבָרֵי הַמְּדַרְשִׁים, בַּהֲקֵדָם מִה שְׁמִצִּינוֹ מִחֲלֻקַּת בְּגַמְרָא בְּבִתְרָא דָּף כ"ה (ע"ב), בְּדִין הַנוֹטֵעַ אֵילָן בְּשִׂדְהוֹ בְּסִמּוּךְ לְבוֹר שֶׁבְּשִׂדְהַ חֲבִירוֹ¹, דְּרַבְּנָן - חֲכָמִים סְבָרִי, עַל הַמְּזִיק מוֹטֵל הַחַיּוֹב לְהַרְחִיק אֶת עֲצָמוֹ מִן הַנִּזְק כְּדֵי שֶׁלֹּא יִזְיקֵנו, וְלִכֵּן אִם הַבוֹר קִדְם, חַיִּיב בְּעַל הָאֵילָן לְהַרְחִיק אֶת אֵילָנוֹ עֲשָׂרִים וְחֲמִשָּׁה אַמָּה מִן הַבוֹר, כְּדֵי שֶׁלֹּעֲתִיד לֹא יִזְיקוּ שְׂרָשֵׁי הָאֵילָן אֶת קַרְקַעִית הַבוֹר. וְרַבֵּי יוֹסִי סָבַר, שֶׁעַל הַנּוֹק לְהַרְחִיק אֶת עֲצָמוֹ מִן

כּוֹלָם². וְאִם לֹא - אִם לֹא קִיָּים הָאָדָם אֶת הַתּוֹרָה וְהַמְּצוּוֹת, לְפִי שֶׁהֵנִיחַ לְגוֹפּוֹ לְהַתְּגַבֵּר עַל נִשְׁמַתּוֹ, אוֹמְרִים לוֹ לְאָדָם, חֲשִׁיבוּתְךָ פְּחוּתָה מִשֶּׁאֵר כֹּל הַנְּבִרָאִים, שֶׁהֵרִי אֶפִּילוֹ יִתּוּשׁ - מִיָּן שְׂרִץ הָעוֹף קִטָּן מֵאֲדָר³ קֶדְמָךְ - נְבִרָא בִּימֵי בְּרֵאשִׁית קוֹדֶם שֶׁנְּבִרָא גּוֹפֶךְ שֶׁהוּא הָעֵיקָר אֲצִלְךָ, וְכִמּוֹ כֵּן, שְׁלֹשׁוֹל - תּוֹלַעַת אֲרוּכָה כְּנַחֲשׁ, וְנִמְצָאֵת בְּאֶשְׁפָּה, קֶדְמָךְ וְכו', וּמִכֹּל שֶׁכֵּן שֶׁשֶּׁאֵר הַנְּבִרָאִים קִדְמוֹךְ.

אֲחֵרֵי בְּרִיאַת הָאָדָם אִי אֶפְשֶׁר שֶׁהָעוֹלָם יִיבְרָא לְפִי שְׁמִזִּיק לְאָדָם

וַיֵּשׁ לְדַקְדַּק בְּאֵלּוֹ הַמְּדַרְשִׁים, דְּמָה רָצָה הַמְּדַרְשׁ לִזְמַר בְּרֵעֵת בְּרָאוּ, כְּלוּמַר, אִיזוֹ חֲכָמָה יִתִּירָה יֵשׁ בְּמָה שֶׁהַקִּדִּים הַקַּב"ה אֶת בְּרִיאַת מְזוֹנוֹת הָאָדָם לְבְּרִיאַת הָאָדָם

צִיּוֹנִים וּמְקוֹרוֹת

הַסְּמוּכָה לוֹ כִּבְר חֲפַר בַּה בּוֹר, חֲכָמִים סוֹבְרִים שְׁחִיב בְּעַל הָאֵילָן לְהַרְחִיק אֶת אֵילָנוֹ מִבוֹרוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ עֲשָׂרִים וְחֲמִשָּׁה אַמָּה. וְהַטַּעַם מְבוּאָר בְּגַמְרָא שֶׁ, לְפִי שְׂרָשֵׁי הָאֵילָן מְחַלְדִּים אֶת הַקַּרְקַע וּמְלַקִּין קַרְקַעִיתָה שֶׁל הַבוֹר. וְרַבֵּי יוֹסִי חוֹלֵק וְסוֹבֵר, שֶׁאִף אִם הַבוֹר קִדְם, רִשְׁאֵי חֲבִירוֹ נִטּוּעַ אֵילָנוֹ סִמּוּךְ לְבוֹרוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ, כִּיּוֹן שֶׁהוּא נוֹטֵעַ אֶת הָאֵילָן בְּתוֹךְ הַשְּׂדֵה שְׁלוֹ, וְכֹל אָדָם רִשְׁאֵי לְעִשׂוֹת כְּרַצּוֹנוֹ בְּתוֹךְ הַרְשׁוֹת שְׁלוֹ. וּבְגַמְרָא לְעִיל (יח, ב) מְבוּאָר, שֶׁהַמְּחֻלָּקֵת שֶׁל רַבֵּי יוֹסִי וְחֲכָמִים הֵיא הָאֵם עַל הַמְּזִיק לְהַרְחִיק אֶת עֲצָמוֹ, אוֹ שֶׁעַל הַנִּזְק לְהַרְחִיק אֶת עֲצָמוֹ.

(שם). וְרָאָה בִּפְנֵי תַאֲרֵי הַשֶּׁלֶם (שם) שֶׁהָעִיר עַל פִּירוּשׁ רַש"י, וְבִיאָר בְּאֹפֶן אַחֵר. כֵּד. שְׁנֵאֵמַר בְּתַחֲלִיל מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית (בְּרֵאשִׁית א, ב) 'וְרוּחַ אֱלֹקִים מִרְחַפֵּת', וְדַרְשׁוּ (תַּנְחוּמָא פְּרִשְׁתָּה תּוֹרִיעַ סִימָן ב) שֶׁזּוֹ הֵיא נַפְשׁוֹ שֶׁל אָדָם הָרָאשׁוֹן. וְלִדְעַת הַמַּתְנַת כְּהוֹנָה (וִיק"ר שם), גַּם שֶׁם כְּתוּב מְקוּדֵם 'וְרוּחַ אֱלֹקִים מִרְחַפֵּת', שֶׁהוּא רוּחוֹ שֶׁל אָדָם הָרָאשׁוֹן. כֵּה. וּבְגִיטִין (נו, ב) אֵמְרוּ, שֶׁהֵיא נִקְרָאת בְּרִיָּה קְלָה שֶׁיֵּשׁ לְהַקְב"ה בְּעוֹלָמוֹ, עַל שֶׁם שֶׁיֵּשׁ לָהּ רַק פֶּה לְהַכְנִיס אוֹכֵל לְפִיָּה, אֲבָל אֵין לָהּ פֶּתַח לְהוֹצִיא מִמֶּנָּה פְּסוּלֵת הָרַעִי הַחוּצָה. כּו. פִּירוּשׁ, נַחֲלָקוּ תְּנַאִים בְּמֵי שְׂרוּצָה לִיטַע אֵילָן בְּשִׂדְהוֹ, וְחֲבִירוֹ שֶׁבְּשִׂדְהַ

רַבִּי יוֹסִי, זֶה נוֹטֵעַ בְּתוֹךְ שְׁלוֹ, וְזֶה חוֹפֵר בְּתוֹךְ שְׁלוֹ, לְפִי שֶׁבִשְׁעָה שְׁנוּטֵעַ הָאֵילָן אֵינוֹ עוֹשֶׂה שׁוּם נֶזֶק לְבוֹרוֹ שֶׁל חֵבְרוֹ, אֲלֵא הַנֶּזֶק בָּא לְאַחַר הַזְּמַן. אֲבָל אִם יִהְיֶה דְּבַר שֶׁתִּקֶּף בָּא נֶזֶק לְחֵבְרוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב רַש"י שָׁם (ד"ה בגירי), וְכֵמוֹ

הַנֶּזֶק לְהַרְחִיק אֶת עֲצָמוֹ, וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, הִלְכָה כְּרַבִּי יוֹסִי. וּמוֹדָה רַבִּי יוֹסִי בְּגִירֵי דִילִיָּה. כְּלוּמַר, דְּבִשְׁלָמָא גְטִיעַת הָאֵילָן סְמוּךְ לְבוֹרוֹ שֶׁל חֵבְרוֹ, הֵנָּם שֶׁהִשְׁרִישִׁים שֶׁל הָאֵילָן כְּשִׁישְׁרִישׁוֹ בְּפִרְקַע וַפְסִידוֹ הַבוֹר, קָאָמַר

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוּאָר

לְהַרְחִיק אֶת עֲצָמוֹ מֵהַנִּזְק כְּדֵי שֶׁלֹּא יִזְקֶנּוּ¹⁰⁰, כְּלוּמַר, דְּבִשְׁלָמָא - כְּלוּמַר, הַדִּין מוֹבֵן בְּנִטְעַת הָאֵילָן סְמוּךְ לְבוֹרוֹ שֶׁל חֵבְרוֹ, הֵנָּם שֶׁהִשְׁרִישִׁים שֶׁל הָאֵילָן כְּשִׁישְׁרִישׁוֹ בְּפִרְקַע וַפְסִידוֹ אֶת הַבוֹר, מִכֹּל מְקוֹם קָאָמַר רַבִּי יוֹסִי, זֶה נוֹטֵעַ אֵילָנוֹ בְּתוֹךְ שְׁלוֹ, וְזֶה חוֹפֵר בּוֹרוֹ בְּתוֹךְ שְׁלוֹ, כְּלוּמַר, כֵּשֶׁם שֶׁלֹּזָה מוֹתֵר לְחַפּוֹר בְּתוֹךְ שְׁלוֹ, כֵּךְ מוֹתֵר לִזְה לְנוֹטֵעַ בְּתוֹךְ שְׁלוֹ¹⁰¹, וְאֵין בַּעַל הָאֵילָן חַיִּיב לְהַרְחִיק אֶת הָאֵילָן מִן הַבוֹר, לְפִי שֶׁבִשְׁעָה שְׁנוּטֵעַ הָאֵילָן, אֵינוֹ עוֹשֶׂה שׁוּם נֶזֶק לְבוֹרוֹ שֶׁל חֵבְרוֹ, אֲלֵא הַנֶּזֶק בָּא רַק לְאַחַר הַזְּמַן כְּשִׁיתְּפִשְׁטוֹ שְׂרִישֵׁי הָאֵילָן עַד הַבוֹר, וְלִכְךָ אֵינוֹ נֹחֵשֵׁב כְּמִזְיק.

אֲבָל אִם מֵה שֶׁעוֹשֶׂה בְּתוֹךְ חֲצִירוֹ יִהְיֶה דְּבַר שֶׁתִּקֶּף בָּא נֶזֶק לְחֵבְרוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב רַש"י שָׁם (ד"ה בגירי)¹⁰², וְכֵמוֹ שֶׁכָּתַב הַשֵּׁלְחָן

הַמְּזִיק כְּדֵי שֶׁלֹּא יִנְזַק, שְׂרִישֵׁי אָדָם לְעִשׂוֹת בְּתוֹךְ שְׁלוֹ מֵה שִׁירִצָּה, וְאֵינוֹ חַיִּיב לְהַמְנִיעַ מִכֹּךְ מִפְּנֵי הַנִּזְקִים שֶׁלְעֵתִיד יִיגְרַמוּ מִכֹּךְ לְחֵבִירוֹ. וְלִכְן רִשָּׁי אָדָם לְנוֹטֵעַ אֵילָן בְּשִׂדְהוֹ סְמוּךְ לְגִבּוֹל שִׂדְהַ חֵבִירוֹ, אִף שֶׁהוּא קְרוֹב לְבוֹרוֹ שֶׁל חֵבִירוֹ, וְהוּא גוֹרֵם בְּנִטְעֵיהָ זֶה, שֶׁלְעֵתִיד יִזְקֶנּוּ שְׂרִישֵׁי הָאֵילָן לְקַרְקַע בּוֹרוֹ שֶׁל חֵבִירוֹ.

וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, הִלְכָה כְּרַבִּי יוֹסִי שֶׁעַל הַנִּזְק לְהַרְחִיק אֶת עֲצָמוֹ. וּמִכֹּל מְקוֹם מוֹדָה רַבִּי יוֹסִי לְחַכְמִים בְּגִירֵי דִילִיָּה - כְּשֶׁחֲצִיִּים שְׁלוֹ מְזִיקִים לְחֵבִירוֹ¹⁰³, כְּלוּמַר, בְּאוֹפֶן שֶׁהַנֶּזֶק בָּא מִיַּד מַחְמַת הַמַּעֲשֶׂה שֶׁל הַמְּזִיק וְלֹא רַק בְּגִרְמָתוֹ, וְהוּא דוֹמֵה לְמִי שִׁיּוֹרָה חֲצִיִּים לְחֵצֵר חֵבִירוֹ וּמְזִיקוֹ כֵּכֶךְ, שֶׁלְדַבְּרֵי הַכֹּל אֵינוֹ יֹכֹל לְפַטּוֹר עֲצָמוֹ מִמַּחְמַת שִׁיּוֹרָה אוֹתָם מִתּוֹךְ רִשׁוֹתוֹ, אֲלֵא עַל הַמְּזִיק

צִיּוּנִים וּמְקוֹרוֹת

מִים, וְכֵן כֹּל כִּיּוֹצֵא בּוֹהַ. כְּט. עַל פִּי רַבִּינוּ חֲנַנְיָא (בְּשִׁיטַת הַקְּדַמּוּנִים ב"ב כה, א ד"ה הִילְכָךְ). ל. לְשׁוֹן רַש"י, הֵיכָא דְמַטִּי לִיָּה הַזִּיקָא מִתּוֹךְ יַדֵּי שֶׁל מְזִיק, כְּהֵיא דְאַמְרִינָן בְּהַבֵּית וְהַעֲלִיָּה (ב"מ קיז, א), הִנְהוּ בִּי תַרִּי, חַד דִּייר עֵילָאִי, וְחַד דִּייר תַּתְּאִי, אִיפְחִית מַעְזִיבָה, וְכֹל אֵימַת דְּמַשִּׁי יִרְיָה נְפִלֵי עֲלֵיהָ דְתַתְּאִי [שְׁנֵי אַנְשִׁים, שֶׁהָאֶחָד הִיָּה דַר לְמַעְלָה בְּעֲלִיָּה, וְהַשֵּׁנִי הִיָּה דַר לְמַטָּה בְּחֵדֵר, וְנִפְחַתָּה מַעְזִיבַת הַתְּקָרָה,

כֹּז. לְשׁוֹן הַגְּמָרָא, אָמַר רַב אֲשִׁי, כִּי הוּאֵן בִּי רַב כְּהֵנָּא, הוּא אַמְרִינָן, מוּדִי רַבִּי יוֹסִי בְּגִירֵי דִידֵיהָ. כַּח. וְכַגּוֹן בַּעַל הַעֲלִיָּה שֶׁהִיָּה שׁוֹפֵךְ מִים וְהֵם יוֹרְדִים עַל הַחֵדֵר לְמַטָּה, וְאֵין מַעְזִיבָה [הַטִּיט אוֹ הַסִּיד שְׂרִיגִילִים לִיתֵן עַל גְּבֵי הַקְּוֹרוֹת שֶׁל הַתְּקָרָה] בְּתַקְרַת הַחֵדֵר שֶׁתַּעֲצוֹר אֶת יַרְדֵּית הַמַּיִם, אֲלֵא מִיָּד כְּשִׁישְׁפּוֹךְ בַּעַל הַעֲלִיָּה אֶת הַמַּיִם הֵם יוֹרְדִים לְמַטָּה לְחֵדֵר, הִרִי זֶה כְּמִזְיק בְּחִיצֵי, וְחַיִּיב הַעֲלִיּוֹן לְתַקֵּן אֶת הַתְּקָרָה, אוֹ שִׁמְנַע מִלְּשׁוֹךְ

וְהִלֵּב חוֹמֵד וְכוּ' (רש"י במדבר טו, למ). וְאָדָם
מִזִּיק אֶת הָעוֹלָם בְּחַטָּאָיו וְאֲשָׁמָיו,
שֶׁבְשִׁבִיל זֶה הָעוֹלָם לֹקָה.

אָלֵא שְׁמָה שֶׁהָעוֹלָם מִזִּיק הָאָדָם,
נִקְרָא גִירֵי דִילִיָּה, שֶׁתִּכְפֶּה שְׂיֵשׁ
עוֹלָם יֵשׁ נֶזֶק, שֶׁהָעֵין אֵינוֹ בְּרֻשׁוֹתוֹ שֶׁל
אָדָם (תנחומא פרשת תולדות סימן יב), וְתִכְפֶּה

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוֹאָר

הַזֶּה, וְהִלֵּב חוֹמֵד אוֹתָם וְכוּ' - ומחמת כן
הַגּוֹף חוֹטֵא כְּדֵי לִיהַנּוֹת מִתַּעֲנוּגֵי הָעוֹלָם
(רש"י במדבר טו, טז)³⁷, וְאֵילוֹ הָאָדָם מִזִּיק אֶת
הָעוֹלָם בְּחַטָּאָיו וְאֲשָׁמָיו, שֶׁבְשִׁבִיל זֶה
שֶׁהָאָדָם חוֹטֵא, הָעוֹלָם לֹקָה - בָּאֵה
פּוֹרְעֵנוֹת עַל הָאָרֶץ וּמִלּוּאָה³⁸.

אָלֵא שֵׁשׁ חִילוֹק בִּינֵיהֶם, שְׁמָה
שֶׁהָעוֹלָם מִזִּיק אֶת הָאָדָם, נִקְרָא גִירֵי דִילִיָּה
- הַחִיצִים שֶׁל הָעוֹלָם, שֶׁתִּכְפֶּה כְּשֵׁשׁ
תַּעֲנוּגֵי הָעוֹלָם, יֵשׁ נֶזֶק לָאָדָם, שֶׁהָרֵי הָעֵין
אֵינוֹ בְּרֻשׁוֹתוֹ שֶׁל אָדָם (תנחומא פרשת תולדות
סימן יב)³⁷, וְתִכְפֶּה הוּא רֹאֵה אֶת תַּעֲנוּגֵי

שֶׁכֶּתֵב הַשְּׁלַחַן עֲרוּךְ חֲשֵׁן מִשְׁפָּט סִימָן
קנ"ה (ס"ד), אִזְ נִקְרָא גִירֵי דִילִיָּה, וּמוֹדָה
רַבִּי יוֹסֵי, שֶׁעַל הַמִּזִּיק לְהִרְחִיק אֶת
עַצְמוֹ.

וּבְנִדּוֹן דִּידוֹן, הָאָדָם וְהָעוֹלָם הֵם
מִזִּיקִים זֶה אֶת זֶה, שֶׁהָעוֹלָם
מִזִּיק אֶת הָאָדָם בְּתַעֲנוּגָיו, שֶׁהָעֵין רֹאֵה,

עֲרוּךְ חֲשֵׁן מִשְׁפָּט סִימָן קנ"ה (ס"ד)³⁸, אִזְ
נִקְרָא 'גִירֵי דִילִיָּה' - הַדָּבָר נִחְשָׁב שֶׁמִּזִּיקוֹ
בַּחֲצִים שֶׁלוֹ, וּמוֹדָה רַבִּי יוֹסֵי בְּזֶה, שֶׁעַל
הַמִּזִּיק מוֹטֵל הַחַיּוֹב לְהִרְחִיק אֶת עַצְמוֹ
מִהַנִּזְק.

הָעוֹלָם וְתַעֲנוּגָיו מִזִּיקִים לָאָדָם
וְהָאָדָם מִזִּיק לְעוֹלָם בַּחֲטָאָיו

וּבְנִדּוֹן דִּידוֹן - בַּעֲנִין שֶׁאֵנוּ דָּנִים בּוֹ,
הָאָדָם וְהָעוֹלָם הֵם מִזִּיקִים זֶה אֶת זֶה,
שֶׁהָעוֹלָם מִזִּיק אֶת הָאָדָם בְּתַעֲנוּגָיו,
שֶׁתַּעֲנוּגֵי הָעוֹלָם גּוֹרְמִים לָאָדָם לַחֲטָאָה,
עַל יְדֵי שֶׁהָעֵין רֹאֵה אֶת תַּעֲנוּגֵי הָעוֹלָם

צִיּוֹנִים וּמִקּוֹרוֹת

הַעֲבִירוֹת. וְרָאָה בְּסוּטָה (ת, א), הָאָמֵר רַבָּא, גְּמִירֵי,
דְּאִין יֵצֵר הָרַע שׁוֹלֵט אֵלֵא בְּמָה שֶׁעִינֵינוּ וְרֹאוֹת.
וּבִירוּשְׁלַמִּי (בְּרֻכּוֹת פ"א ה"ה) דְּרֵשׁוּ, לֹא תַתּוֹר
אֲחֵרֵי לְבַבְכֶם וְאֲחֵרֵי עֵינֵיכֶם, אָמַר רַבִּי לׁוֹי, לִיבָא
וְעֵינָא תְרִין סְרוּרִין דַּחֲטָאָה, דַּכְּתִיב (מְשִׁלִּי כג, כו)
'תְּנָה בְּנֵי לִבְךָ לִי וְעֵינֶיךָ דְּרַכִּי תַצְרֵנָה', אָמַר הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא, אִי יִהְיֶה לִי לִבְךָ וְעֵינֶיךָ, אֲנִי יָדַע דָּאת לִי.
לָג. בְּהַרְבֵּה מִקּוֹמוֹת בְּדַבְרֵי חוֹז"ל מְצִינוּ שֶׁעַל חֲטָאֵי
יִשְׂרָאֵל פִּירוֹת הָאָרֶץ לֹקֵין אוֹ הָעוֹלָם לֹקָה, רָאָה
בְּמַסַּכַת אַבּוֹת (פ"ה מ"ח), מְדַרְשׁ תַּנְחוּמָא (פְּרֻשַׁת
בַּחֲקוּתֵי סִימָן ב), פְּרָקִי דְּרַבִּי אֲלִיעֶזֶר (פ"ד), סוּכָה
(כט, א), שְׁבוּעוֹת (לט, א), תּוֹסֵפוֹת בְּעַרְכִּין (טז, א
ד"ה ה"א). לְד. לְשׁוֹן הַמְּדַרְשׁ תַּנְחוּמָא, אֶת מוֹצֵא
שְׁלוֹשָׁה דְּבָרִים בְּרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּרֻשׁוֹתוֹ שֶׁל

וּבְכָל פַּעַם שֶׁהִיָּה הָעֵלִיּוֹן נוֹטֵל יְדֵיו, הִיוּ מִי הַנְּטִילָה
יּוֹרְדִים לְחַדְרִין, דְּכַשְׁנוּפְלִין מִיָּדוֹ מִמֶּשׁ עַל הַתַּחֲתוֹן
קָרִי לִיָּה גִירֵי דִילִיָּה, וְכִי פִסְקִי וְהַדְר נְפִלִי, לֹא קָרִי
לִיָּה גִירֵי דִילִיָּה נְאֻבֵל אִם לֹא נִפְתַּחְתָּה הַמַּעֲזִיבָה
לְגַמְרִי, וְהַמִּים נּוֹפְלִים קוֹדֵם, אִין זֶה נִקְרָא גִירֵי
דִילִיָּה, וְהַמִּזִּיק אֵינוֹ חַיִּיב לְהִרְחִיק אֶת עַצְמוֹ.
לֹא לְשׁוֹן הַשׁוּ"ע, הִיוּ מִימֵי הָעֵלִיּוֹן יּוֹרְדִים עַל
הַתַּחֲתוֹן וּמִזִּיקִין אוֹתוֹ, אִם אִין שֶׁם מַעֲזִיבָה, בַּעֲנִין
שֶׁכַּשְׁשׁוּפְךָ מִיָּמִי מִיָּד יּוֹרְדִים לְתַחֲתוֹן וּמִזִּיקִים אוֹתוֹ,
חַיִּיב לְסַלֵּק הִזְקוֹ. וְאִם יֵשׁ מַעֲזִיבָה שֶׁהַמִּים נְבֻלְעִים
בָּהּ וְאֵינֶם יּוֹרְדִים מִיָּד, אֵלֵא לְאַחַר מִכָּאֵן יּוֹרְדִים
וּמִזִּיקִים, אֵינוֹ חַיִּיב לְסַלֵּק הִזְקוֹ. לְב. לְשׁוֹן רֵש"י,
הֵלֵב וְהַעֲנִינִים הֵם מְרַגְלִים לְגוֹף וּמְסַרְסְרִים לוֹ אֶת
הַעֲבִירוֹת, הָעֵין רֹאֵה וְהֵלֵב חוֹמֵד וְהַגּוֹף עוֹשֶׂה אֶת

וְהָיָה הָאָדָם תַּכְּפָה, וְנִקְרָאוּ גִירֵי דִילְיָה, וּמוֹדָה רַבִּי יוֹסִי בְּזוֹה שְׁחִיב הַמּוֹזִיק לְהִרְחִיק עֲצָמוֹ. אֲמַנְם אִם נִבְרָא הָעוֹלָם קֶדֶם, אִזּוּ יָכוֹל לִבְרֹא הָאָדָם, שְׂאִינוּ מוֹזִיק לְעוֹלָם בְּגִירֵי דִילְיָה. וְהָאָדָם אִינוּ יָכוֹל לֹמַר לְעוֹלָם שְׁנִבְרָא קֶדֶם לוֹ, אֲתָה מוֹזִיקֵנִי בְּגִירֵי דִילְיָה, וְסִלַּק הַזִּקְדָּה מִמֶּנִּי. שְׁכַבְר הָיָה הָעוֹלָם קֶדֶם שְׁנִבְרָא אָדָם,

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוֹאֵר

לְהִיזַק הָאָדָם בְּתַעֲנוּגָיו, תַּכְּפָה עִם בְּרִיאַתוֹ, וְנִקְרָאוּ הַתַּעֲנוּגִים 'גִּירֵי דִילְיָה' - הַחִיצִים שֶׁל הָעוֹלָם שְׁמִזִּיקִים אֶת הָאָדָם מִיד, וּמוֹדָה רַבִּי יוֹסִי בְּזוֹה שְׁחִיב הַמּוֹזִיק לְהִרְחִיק עֲצָמוֹ, וְעַל כֵּן הִיָּה הָעוֹלָם צָרִיךְ לְהִרְחִיק אֶת עֲצָמוֹ מֵהָאָדָם, וְהֵינּוּ שְׂלָא לְהִבְרֹאוֹת.

כִּיּוֹן שֶׁהָעוֹלָם נִבְרָא תַחִילָה אִין לְהָאָדָם עֲלֵיו טַעֲנַת מוֹזִיק

אֲמַנְם אִם נִבְרָא הָעוֹלָם קֶדֶם לְאָדָם, אִזּוּ הַקַּב"ה יָכוֹל לִבְרֹא הָאָדָם, שְׂהָאָדָם אִינוּ מוֹזִיק לְעוֹלָם בְּגִירֵי דִילְיָה, שֶׁהָרִי הַקַּלְקוֹל שֶׁמַּחֲמַת חֲטָאֵי הָאָדָם אִינוּ בָּא מִיד, כִּפִּי שֶׁהַתְּבָאָר. וְהָאָדָם אִינוּ יָכוֹל לֹמַר לְעוֹלָם שְׁנִבְרָא קֶדֶם לוֹ, הָרִי עֲכָשִׁיו אֲתָה מוֹזִיקֵנִי בְּגִירֵי דִילְיָה עַל יַדֵּי תַעֲנוּגִיךְ, הַתְּרַחֵק וְסִלַּק הַזִּקְדָּה מִמֶּנִּי. וְהַטַּעַם הוּא, לִפִּי שְׁכַבְר הָיָה הָעוֹלָם קִיָּים קֶדֶם שְׁנִבְרָא אָדָם, וְהָרִי זֶה

רוֹאָה, וְהַלֵּב חוֹמֵד. וּמָה שְׂאָדָם מוֹזִיק הָעוֹלָם, הוּא בָּא לְאַחַר זְמוֹן, וְאִינְם גִּירֵי דִילְיָה, וְהוּוּ דוּמְיָא לְשָׂרְשֵׁי אֵילָן שְׁמִזִּיקִים לְבוֹר לְאַחַר זְמוֹן, שְׁהָרִי הַקַּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אַרְךָ אִפִּים לְפָנָיו, וְתוֹלָה לְחַטָּאִים, לְרֹאוֹת אִם יִשׁוּבוּ.

וְאִם הָיָה נִבְרָא הָאָדָם תַּחִלָּה קֶדֶם בְּרִיאַת הָעוֹלָם, לֹא הָיָה יָכוֹל לְהִבְרֹאוֹת אַחַר כֵּךְ הָעוֹלָם, מִפְּנֵי

הָעוֹלָם בְּלִי שִׁיָּה רְצוֹנוֹ כַּכֵּךְ, וְעַל יַדֵּי כֵן הַלֵּב חוֹמֵד אֶת תַּעֲנוּגֵי הָעוֹלָם. וְאִילוּ מָה שְׂאָדָם מוֹזִיק אֶת הָעוֹלָם, הוּא בָּא רַק לְאַחַר זְמוֹן מִשְׁחַטָּא, וְלֹא תִכְפָּה כְּשַׁחַטָּא, אִלָּא בְּזְמוֹן שֶׁהַקַּב"ה מַעֲנִישׁ אֶת הָעוֹלָם. וְנִמְצָא, שֶׁמָּה שֶׁהָעוֹלָם נִתְקַלַּק עֲבוּר חֲטָאֵי הָאָדָם, אִינְם 'גִּירֵי דִילְיָה' - הַחִיצִים שֶׁל הָאָדָם, וְהוּוּ דוּמְיָא - וְהָרִי זֶה דוּמָה לְשָׂרְשֵׁי אֵילָן שְׁמִזִּיקִים לְבוֹר רַק לְאַחַר זְמוֹן, שְׁהָרִי הַקַּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אַרְךָ אִפִּים לְפָנָיו, וְתוֹלָה לְחַטָּאִים - אִינוּ מַעֲנִישׁ עֲלֵיהֶם מִיד, כַּדִּי לְרֹאוֹת אִם יִשׁוּבוּ בְּתִשׁוּבָה, וּיִפְטְרוּ מֵהַעֲוֹנוֹתֵיהֶם.⁷⁸

הָעוֹלָם אִינוּ יָכוֹל לְהִבְרֹאוֹת אַחֲרֵי הָאָדָם מִפְּנֵי שֶׁהוּא מוֹזִיקוֹ

וְאִם הָיָה נִבְרָא הָאָדָם תַּחִלָּה קֶדֶם בְּרִיאַת הָעוֹלָם, לֹא הָיָה יָכוֹל לְהִבְרֹאוֹת אַחַר כֵּךְ הָעוֹלָם, מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹלָם הָיָה בָּא

צִיּוֹנִים וּמְקוֹרוֹת

אָדָם וְשִׁלְשָׁה אֵינָן בְּרִשׁוֹתוֹ, הַלְלוּ שֶׁהֵן בְּרִשׁוֹתוֹ, הַיָּדִים וְהַפֶּה וְהָרַגְלִים וְכוּ'. הַלְלוּ שְׂאֵינָן בְּרִשׁוֹתוֹ, הַעֵינַיִם וְהָאָזְנוֹיִם וְהַחֹטֵם, הַעֵינַיִם כִּיצַד, הִיָּה עוֹבֵר בְּשׂוֹק, רָאָה עֲבִירָה אוֹ דָבָר שֶׁהוּא מְאוּס בְּעֵינָיו, אוֹ

אָדָם וְשִׁלְשָׁה אֵינָן בְּרִשׁוֹתוֹ, הַלְלוּ שֶׁהֵן בְּרִשׁוֹתוֹ, הַיָּדִים וְהַפֶּה וְהָרַגְלִים וְכוּ'. הַלְלוּ שְׂאֵינָן בְּרִשׁוֹתוֹ, הַעֵינַיִם וְהָאָזְנוֹיִם וְהַחֹטֵם, הַעֵינַיִם כִּיצַד, הִיָּה עוֹבֵר בְּשׂוֹק, רָאָה עֲבִירָה אוֹ דָבָר שֶׁהוּא מְאוּס בְּעֵינָיו, אוֹ

וְלִבְנֵי אָדָם זָכָה אָדָם, אוֹמְרִים לוֹ, אַתָּה
קָדְמָת לַמַּעֲשֵׂה פְּרָאשִׁית, וְצָרִיךְ
שֶׁהָעוֹלָם יִרְחִיק עֵצְמוֹ מִמֶּךָ שְׁלֹא
לְהַחְטִיאָךְ, כִּי עַל הַמּוֹזִיק לְהִרְחִיק עֵצְמוֹ,
וְכֵהֵיחָד דְּאִמְרִינָן בְּמִדְרָשׁ (ילקוט שמעוני

וְהָרִי זֶה דּוֹמָה לְמָה שֶׁפָּתַב הָרִיב"ש סִימָן
שכ"ב, הוֹבָא בְּבֵית יוֹסֵף סִימָן קנ"ה
(סנ"ד), עַל רְאוּבֵן שֶׁזָּכָה בְּחֶרֶבָה שֶׁל הַפֶּקֶר
וּבְנֵה בְּהַ בְּתִים וְכוּ', וְאַחַר כֵּן בָּא שְׁמַעוֹן
וְזָכָה מִן הַהַפְקֵר כִּנְגָדוֹ וְכוּ', וְעֵי"ש.

זָרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוֹאֵר

וְעֵי"ש. וְכֵמו כֵּן בְּעֵנִינֵנו, כִּיּוֹן שְׁבַשְׁעָה
שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, עֲדִיין לֹא הִיָּה בִּזְהָ הַיּוֹק
לְהָאָדָם, אִף מִשֶּׁנִּבְרָא הָאָדָם וְנִמְצָא
שֶׁהָעוֹלָם מִזִּיק אֶת הָאָדָם בְּתַעֲנוּגָיו וְזֶהוּ
כִּגִּירֵי דִּילִיָּה, מְכַל מְקוֹם, הָעוֹלָם אִינוֹ
חַיִּיב לְהִרְחִיק אֶת עֵצְמוֹ מֵהָאָדָם כְּדִי שְׁלֹא
יִזְיקֵנו, כִּיּוֹן שֶׁהָאָדָם נִבְרָא אַחֲרָיו, וְהוּא
כְּמִי שֶׁמְבִיא בְּעֵצְמוֹ עֲלָיו אֶת נֹזֵק הָעוֹלָם.

מִי שֶׁזָּכָה יֵשׁ לוֹ זְכוּת לְבַקֵּשׁ

שֶׁהַקָּב"ה יִרְחִיק אֶת הַחֲטָא מִמֶּנּוּ

וְלִבְנֵי אָדָם זָכָה אָדָם, וְקִיִּים אֶת הַתּוֹרָה
וְהַמְצוּוֹת, וְעַל יְדֵי כֵן הַגְּבִיר אֶת כַּח
נִשְׁמַתוֹ עַל כַּח גּוֹפּוֹ, אוֹמְרִים לוֹ, אַתָּה
קָדְמָת לַמַּעֲשֵׂה פְּרָאשִׁית, שֶׁהָרִי נִשְׁמַתָּךְ
נִבְרָאָה לְפָנָי שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, וְלִכֵּן צָרִיךְ
שֶׁהָעוֹלָם יִרְחִיק עֵצְמוֹ מִמֶּךָ כְּדִי שְׁלֹא
לְהַחְטִיאָךְ בַּחֲצִים שֶׁלוֹ [דְּנַחֲשִׁים כִּגִּירֵי
דִּילִיָּה], כִּי בְּאוֹפֵן זֶה עַל הַמּוֹזִיק לְהִרְחִיק
עֵצְמוֹ, גַּם לְדַעַת רַבִּי יוֹסֵי. וְכֵהֵיחָד

דּוֹמָה לְמָה שֶׁפָּתַב הָרִיב"ש סִימָן שכ"ב,
הוֹבָא בְּבֵית יוֹסֵף חו"מ סִימָן קנ"ה (סנ"ד)^ב,
עַל רְאוּבֵן שֶׁזָּכָה בְּחֶרֶבָה שֶׁל הַפֶּקֶר וּבְנֵה בְּהַ
בְּתִים וְכוּ' וְעֵלִיּוֹת, עִם חֲלוֹנוֹת וּפְתָחִים
וְתַנּוּר וּבֵית הַכֶּסֶא וְכוּ', וְאַחַר כֵּן בָּא שְׁמַעוֹן
וְזָכָה מִן הַהַפְקֵר כִּנְגָדוֹ וְכוּ', וּבְנֵה גַם כֵּן
בְּתִים וְעֵלִיּוֹת, וְשִׁמְעוֹן טוֹעֵן שֶׁהוּא נִיזוּק
מִחֲמַת בְּנֵינּוּ שֶׁל רְאוּבֵן בְּהִיזָק רֵאִיָּה
וְשֶׁאֵר נִזְקִין, וְהוּא תוֹבַע שְׂרָאוּבֵן יִרְחִיק
מִבְּנֵינּוּ אֶת הַדְּבָרִים שֶׁמְזִיקִים לוֹ. וְהַשִּׁיב
הָרִיב"ש, שֶׁהִדִּין עִם רְאוּבֵן, שְׁכִיּוֹן שֶׁהוּא
זָכָה מֵהַהַפְקֵר וְקִדְם לַעֲשׂוֹת חֲלוֹנוֹתָיו
בְּשַׁעָה שֶׁלֹּא הִיָּה מִזִּיק לְשׁוֹם אָדָם, אִינוֹ
חַיִּיב לְסַתּוֹם חֲלוֹנוֹתָיו וְלִסְתּוֹר בְּנֵינּוּ מִפְּנֵי
שְׁבַא חֲבִירוֹ אַחַר כֵּן וְזָכָה מֵהַהַפְקֵר וּבְנֵה
בְּתִים בְּעֵנִין שִׁיְהִיָּה נִיזוּק מִבְּנֵינּוּ, אִף
שֶׁעַתָּה הַנּוֹזֵק הוּא בְּכַחֲשֵׁינָת גִּירֵיָּה דִּילִיָּה^ב,
וְטַעַם הַדִּין הוּא, מִפְּנֵי שֶׁהִשְׁנִי הִבִּיא אֶת
הַגִּירֵי - הַחֲצִים הַמְזִיקִים לוֹ, עַל עֵצְמוֹ,

צִיּוֹנִים וּמְקוֹרוֹת

[הָרִיב"ש], שֶׁהִדִּין עִם הָרֵאשׁוֹן, דְּכִיּוֹן זָכָה מֵהַהַפְקֵר,
וְקִדְם לַעֲשׂוֹת חֲלוֹנוֹתָיו בְּשַׁעָה שֶׁלֹּא הִיָּה מִזִּיק לְשׁוֹם
אָדָם, וְלֹא הִיָּה אָדָם יְכוֹל לְמַחֲוֹת בּוֹ, אִין לוֹ לְסַתּוֹם
חֲלוֹנוֹתָיו וְלִסְתּוֹר בְּנֵינּוּ מִפְּנֵי שְׁבַא חֲבִירוֹ אַחַר כֵּן
וְזָכָה מֵהַהַפְקֵר וּבְנֵה בְּתִים בְּעֵנִין שִׁיְהִיָּה נִיזוּק, וְאִף
עַל גַּב דְּגִירֵיָּה נִינְהוּ, שֶׁהָרִי הִשְׁנִי הוּא הַמְבִיא גִירֵי עַל
עֵצְמוֹ. לוֹ שֶׁהָרִי רְאוּבֵן מִזִּיק לְשִׁמְעוֹן עַל יְדֵי
שְׁמִיטָה בְּמַעֲשֵׂיו וְכְדוֹמָה, שֶׁזֶהוּ נֹזֵק שֶׁנַּעֲשֵׂה תִּיכַף

תְּשׁוּבָה. לוֹ לְשׁוֹן הָרִיב"ש [כְּפִי שֶׁהוּבָא בְּכ"י],
רְאוּבֵן זָכָה בְּחֻרְבָּה שֶׁל הַפֶּקֶר וּבְנֵה בְּהַ בְּתִים
וְעֵלִיּוֹת בְּחֲלוֹנוֹת וּפְתָחִים וּבְתַנּוּר וּבֵית הַכֶּסֶא, וְכִיּוֹצֵא
בְּהֵם מֵהַדְּבָרִים שֶׁאִין לָהֶם חֲזָקָה, וְבֵא שְׁמַעוֹן וְזָכָה גַם
כֵּן מִן הַהַפְקֵר כִּנְגָדוֹ, וּבְנֵה בְּהַ בְּתִים וְעֵלִיּוֹת, וְנִמְצָא
הַשְּׁנִי נִיזוּק מֵהָרֵאשׁוֹן מֵהִיזָק רֵאִיָּה וּמְנֻקִים אַחֲרֵיהֶם,
וְתוֹבַע לְרֵאשׁוֹן שִׁסִּיר הַיּוֹק, וְרְאוּבֵן מְשִׁיב שֶׁאִין לוֹ
לְהִרְחִיק כִּיּוֹן שֶׁהוּא קִדְם וְזָכָה בְּקַרְקַע. וְהַשִּׁיב

אֲמַנְם אִם לֹא זָכָה, אוֹמְרִים לוֹ, יַתּוּשׁ
קְדָמָךְ וְכו', אִינן לָךְ לְהַתְּלוֹת הַנְּזֻק
בְּעוֹלָם, אֲלֵא אַתָּה חַיֵּב לְהַרְחִיק אֶת
עַצְמְךָ.

תהלים רמז תתנט) עַל פְּסוּק (תהלים קג, יב)
'הַרְחִיק מִמֶּנּוּ אֶת פְּשָׁעֵינוּ', דְּלִבְעֵי לִי
לְאִינִישׁ לְמִימְרָה, רַחֲמֵנָא יַרְחִיק חַטָּא
מִנָּנָא, וְלֹא יַרְחִיק יַתְנָא מִן הַחַטָּא.

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוֹאָר

יצירת יתוש שהיא בריה קלה, קְדָמָךְ וְכו' -
קדמה ליצירת גופך שהיא העיקר אצלך,
כלומר, אומרים לו, אינן לָךְ לְהַתְּלוֹת -
לתלות הַנְּזֻק המגיע אליך מתענוגי העולם,
בְּעוֹלָם עצמו, ולדרוש שהעולם יתרחק
ממך כדי שלא יזיקך, אֲלֵא אַתָּה בעצמך
חַיֵּב לְהַרְחִיק אֶת עַצְמְךָ מתענוגי העולם,
לפי שיצירת העולם קדמה ליצירתך,
וכשקדם המזיק אינו מחוייב להרחיק את
עצמו מן הניזק, כפי שהתבאר^{מב}.

ולשון המדרש 'אומרים לו', היינו
שמעלת האדם נקבעת לפי מעשיו, שאם
הנשמה שבו היא עיקר, ועל ידה האדם
מקיים המצוות כראוי, אזי נחשב שכולו
נברא לפני העולם, וממילא העולם נדחה
מפניו. אולם אם גופו הוא העיקר אצלו,
ומחמתו נמשך לחטוא, אזי נחשב שכולו
נברא אחר העולם, וממילא כולם קדמו
לו ואינם נדחים מפניו, אלא אדרבה הוא
נדחה מפניהם. ומיושב דקדוק רבנו מה

דְּאִמְרִינן בַּמְדְּרָשׁ (ילקוט שמעוני תהלים רמז
תתנט)^{מב} עַל הַפְּסוּק (תהלים קג, יב) 'כִּרְחֹק
מִזְרַח מִמְּעַרֵב הַרְחִיק מִמֶּנּוּ אֶת פְּשָׁעֵינוּ',
שממה שלא נאמר 'הרחיק אותנו
מפשעינו', נלמד דְּלִבְעֵי לִי לְאִינִישׁ לְמִימְרָה
- שראוי לאדם לומר ולבקש בתפילתו,
רַחֲמֵנָא יַרְחִיק חַטָּא מִנָּנָא - הקב"ה ירחיק
מאיתנו את היצר הרע המחטיאנו^{מט}, וְלֹא
- אך לא יבקש בתפילתו שהקב"ה ירחיק
יַתְנָא - אותנו מן הַחַטָּא^{מז}. והיינו, לפי
שהמדרש עוסק במי שזכה וקיים את
התורה והמצוות, שמחשיבים אותו כמי
שקדמה יצירתו ליצירת העולם, ולכן
ראוי לו לבקש שהקב"ה ירחיק ממנו את
העולם ותענוגיו, כדי שלא יחטיאוהו
ויזיקוהו ב'גירי דיליה'.

מי שלא זכה אין לו טענת מזיק על העולם
אֲמַנְם אִם לֹא זָכָה האדם, ולא התגבר
על יצרו, ולא קיים את מצוות התורה,
וגופו נחשב לעיקרו, אוֹמְרִים לוֹ שאפילו

ציונים ומקורות

הפשעים שרוצה להביא עלינו. מ. ראה עוד מה
שכתב רבינו בפירושו בפרשת וישב (אות טז)
ובקינות (אות ו) שמביא דברי המדרש הללו, ומבארם
כע"ז. מא. ומבואר, שדברי המדרש הנ"ל שראוי
לאדם לבקש שהקב"ה ירחיק את החטא מאתנו,
נאמרו לגבי האנשים שמעשיהם טובים, שעליהם
אמרו 'אתה קדמת', שמפני צדקותם יש להם זכות

ומיד. לת. לשון הילקוט, 'כרחוק מזרח ממערב
הרחיק וגו'. אמר רבי ירמיה, לא יהיו אמר איניש
רחמנא ירחק יתנא מן החטא, אלא ירחק חטא מינן,
שנאמר 'הרחיק ממנו את פשעיו'. לט. והיינו
שלפי דרשה זו, 'הרחיק ממנו את פשעיו', אין
הכוונה לפשעים שפשעו כבר, אלא ליצר הרע שרוצה
להכשיל אותנו בפשעים, שירחיק מאתנו אותו ואת

וְזָהוּ שְׁאֵמְרוּ, פְּרַעַת פְּרָאוּ, שְׁפָרָא צְרִכֵי
 מְזוֹנֹתָיו וְאַחַר כֵּךְ פְּרָאוּ. שְׁאֵם
 הָיָה בּוֹרָא אוֹתוֹ מִתְחַלָּה, לֹא הָיָה יְכוֹל
 עוֹד לְבְרָא הָעוֹלָם, וּמֵאַיִן יְהִי לוֹ מְזוֹנֹת
 לְאָדָם.

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוֹאָר

נברא העולם, מאין יהיו לוֹ מְזוֹנֹת לְאָדָם
 הנצרכים לקיומו בעולם הזה.

העמדת יסודות העולם שייכת
 דווקא לפני העמדת השבטים

וְזָהוּ הַפִּירוּשׁ בְּמַה שְׁאֵמְרוּ בְּמִדְרַשׁ,
 שֶׁפְּרַעַת וּבַחֲכָמָה יִתִּירָה פְּרָאוּ הַקַּב"ה
 לְאָדָם, בְּכַךְ שֶׁמִּתְחַלְּלָה פְּרָא הַקַּב"ה אֶת
 צְרִכֵי מְזוֹנֹתָיו - הָאָרֶץ וּמְלוּאָה וְכֹל
 הַצְּטֻרְכוּיּוֹת הָאָדָם, וְרַק אַחַר כֵּךְ פְּרָאוּ
 לְאָדָם עֲצָמוֹ. וְהַחֲכָמָה שִׁישׁ בְּזָה הוּא,
 שְׁאֵם הָיָה בּוֹרָא אוֹתוֹ - אֶת הָאָדָם מִתְחַלָּה,
 שׁוֹב לֹא הָיָה יְכוֹל עוֹד לְבְרָא אֶת הָעוֹלָם
 כְּלוּמָר, אֶת כָּל אֲשֶׁר בּוֹ, לְפִי שֶׁהָעוֹלָם
 מְזִיק אֶת הָאָדָם בְּתַעֲנוּגוֹ וְהוּא חַיִּיב
 לְהִרְחִיק אֶת עֲצָמוֹ מִן הָאָדָם, וְאִם לֹא הִיָּה

תועלת יש לאדם בכך אם אומרים לו
 'אתה קדמת', או להיפך, כי בזה תלוי אם
 יוכל לתבוע שהחטא יתרחק ממנו או לא.

בריאת המזונות הוצרכה להעשות
 דווקא קודם בריאת האדם

וְזָהוּ הַפִּירוּשׁ בְּמַה שְׁאֵמְרוּ בְּמִדְרַשׁ,
 שֶׁפְּרַעַת וּבַחֲכָמָה יִתִּירָה פְּרָאוּ הַקַּב"ה
 לְאָדָם, בְּכַךְ שֶׁמִּתְחַלְּלָה פְּרָא הַקַּב"ה אֶת
 צְרִכֵי מְזוֹנֹתָיו - הָאָרֶץ וּמְלוּאָה וְכֹל
 הַצְּטֻרְכוּיּוֹת הָאָדָם, וְרַק אַחַר כֵּךְ פְּרָאוּ
 לְאָדָם עֲצָמוֹ. וְהַחֲכָמָה שִׁישׁ בְּזָה הוּא,
 שְׁאֵם הָיָה בּוֹרָא אוֹתוֹ - אֶת הָאָדָם מִתְחַלָּה,
 שׁוֹב לֹא הָיָה יְכוֹל עוֹד לְבְרָא אֶת הָעוֹלָם
 כְּלוּמָר, אֶת כָּל אֲשֶׁר בּוֹ, לְפִי שֶׁהָעוֹלָם
 מְזִיק אֶת הָאָדָם בְּתַעֲנוּגוֹ וְהוּא חַיִּיב
 לְהִרְחִיק אֶת עֲצָמוֹ מִן הָאָדָם, וְאִם לֹא הִיָּה

צִיּוֹנִים וּמְקוֹרוֹת

יעקב שאז נקראו 'בני ישראל', וזהו התחלתן,
 ושלמותן היו כשיצאו ממצרים שאז היה אומה
 שלימה. וכעין זה כתב גם בספרו באר הגולה (באר
 הששי), בבאור דברי הגמרא בחגיגה (יב, ב)
 שהעולם עומד על י"ב עמודים, דהיינו הי"ב שבטים.
 בספר בית אלהים להמבי"ט (שער היסודות
 פמ"ח-ט) כתב לבאר מעלת השבטים שבהם תלויים
 העולמות, ולכן הם כנגד המזלות וחדשי השנה.
 וכתב, 'ודבר גדול הוא ענין השבטים, כי אברהם לא
 היה בכלל זרעו טוב וישר כי אם יצחק, וליצחק יעקב,
 ויעקב היו לו י"ב שבטים וכולם צדיקים ושלמים
 ממלא כל אחד מקום אביו. אין זאת כי אם שהעולם
 מיוסד עליהם בהיותם נגד י"ב מזלות. ולכן נקראו

לתבוע שהחטא יתרחק מהם. מב. יש לדקדק
 בפשטות לשון רבינו, הרי קדמו להם אברהם יצחק
 יעקב שהם האבות. וצריך לומר, שכוונת רבינו היא
 רק לענין 'ראשית היחס' וחלוקת השבטים, וכדלהלן
 בהערה הבאה, והאבות לא נקבעו ונתחלקו לשבטים,
 ותחילת צורת בנין בני ישראל התחילה מהשבטים.
 מג. היינו שנקבע על ידיהם חלוקת בני ישראל
 לשבטיהם, ומהם התחילה האומה הישראלית כפי
 בניינה, וכפי שכך נקראו 'בני ישראל', והיינו שהם
 בני יעקב ושאר האבות, ואברהם יצחק יעקב הם היו
 האבות, ולא האומה עצמה. וראה גור אריה
 (להמהר"ל, ויקרא פ"ט אות ה' ד"ה ואם) שישראל יש
 להם התחלה ויש להם שלמות, והתחלתן היה בני

שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְהָעוֹלָם הָיָה עֲדוֹן בְּמִי שְׂאֵינוֹ, כִּי לֹא הָיוּ לוֹ יְסוּדוֹת. וְאִם לֹא הָיָה מִמְצִיא יַעֲקֹב יְסוּדוֹת הָעוֹלָם קִדְּם בְּרִיאַת הַשְּׂבָטִים, לֹא הָיָה יָכוֹל לְהַמְצִיאָם אַחַר כֵּן,

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוֹאֵר

וְלִבְנֵי עֲפָנוֹ הָעוֹלָם לִיעֲקֹב אֲבִינוֹ, שֶׁלֹּא יַעֲבֹד מֵהָרַחֵק הַמְּבוֹרָה, כִּדְרֵי שְׁדוּקָא בְּעֵת הַהִיא קִדְּם שְׂיִלְדָּה לְחָרֵן וְיִוֹלֵד אֶת הַי"ב שְׂבָטִים, יַמְצִיא - יַחֲזֹק אֶת יְסוּדוֹתָיו, שֶׁהֵי אֲבָן שֶׁשֶׁם מְרִאשׁוֹתָיו, וְכַמְבוֹאֵר בְּפָרְקֵי דַר"א שֶׁהוּבָא לְעִיל, וּמִמִּילָא הַשְּׂבָטִים שֶׁהֵם הַיְסוּד שֶׁל עַם יִשְׂרָאֵל, לֹא יִוָּכְלוּ לְטַעוֹן

שִׁיחֲזִיקוּ אוֹתוֹ⁷⁷, וְאִם לֹא הָיָה מִמְצִיא יַעֲקֹב - שֶׁלֹּא הֵיָה מְבִיא וְגוֹרֵם לְכֵן שִׁיחֲזִיקוּ יְסוּדוֹת הָעוֹלָם קִדְּם בְּרִיאַת הַשְּׂבָטִים, שׁוֹב לֹא הָיָה יָכוֹל לְהַמְצִיאָם [-לְחַזְקָם] אַחַר כֵּן, מִהַטְעָם שְׂאֵמְרָנוּ, שֶׁהָעוֹלָם נִקְרָא 'מִזִּיק' לְאָדָם בְּגִירֵי דִילִיָּה - בַּחֲצִים שְׁלוֹ, וְעָלְיוֹ לְהַרְחִיק אֶת עֲצָמוֹ⁷⁸.

צִיּוֹנִים וּמְקוֹרוֹת

יְסוּדוֹת הָעוֹלָם עַל יְדֵי יַעֲקֹב, קוֹדֵם בְּרִיאַת הַשְּׂבָטִים]. וּבְבִיאור הַדְּבָרִים נִרְאָה, שֶׁהֵיָה שְׂעִיקָר קִיּוֹם הָעוֹלָם הוּא עַל יְדֵי הַשְּׂבָטִים - בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁמְקִימִים אֶת הַתּוֹרָה וְהַמְצִיאוֹת [שֶׁהֵשִׁבַע מְצוּוֹת שֶׁנִּצְטוּר הָאוֹמוֹת הֵם רַק בְּגֵדֵי יִשׁוּב הָעוֹלָם, וְלֹא נִוְעָדוּ לְקִיּוֹם הָעוֹלָם, רֹאֵה בְּזֶה בְּסִפֵּר תּוֹרַת הַנְּבִיאִים לְהַמְהַר"ץ חַיִּית זְצ"ל (פ"א) עַל פִּי דְבַרֵי הַרְמַב"ם (מַלְכִים פ"ח ה"י), רֹאֵה בְּעִבּוּדָה זֶה (ג, א) שֶׁשֶׁשׁוֹם שֶׁלֹּא קִיּוֹם מְצוּוֹתֵיהֶם, אֵינֶם מְקַבְּלִים שְׂכָר כַּמְצוּוֹה וְעוֹשֶׂה], מְמִילָא עִיקָר בְּרִיאַת הָאָדָם בְּיוֹם הַשְּׂשִׁי הֵיָתָה לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְלִכְךָ כָּל הָאוֹמוֹת שֶׁנִּוְלְדוּ בֵּינֵיהֶם אֵינֶם לְהֵם כַּח לְטַעוֹן שֶׁעַל הַמְּזִיק לְהַרְחִיק עֲצָמוֹ, וְשִׁיךְ לְבִרְוֹא אֶת הָעוֹלָם אַף אַחַר שֶׁנִּבְרָאוּ [וְגַם, שֶׁאֵינֶם בְּהֵם עֵינֵי הַדִּין תּוֹרָה] שֶׁעַל הַמְּזִיק לְהַרְחִיק עֲצָמוֹ, שׁוֹה נִוְהָה רַק בִּישְׂרָאֵל]. וּבִיאורוֹ שֶׁל רַבְּנוּ בְּדַבְּרֵי הַמְּדַרְשׁ 'בְּדַעַת בְּרָאוּ', הֵיָיְנוּ רַק מַחֲמַת נְשׁוּמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּכְלְלוּ בְּכוּוֹנַת בְּרִיאַת הָאָדָם, שֶׁלִּכְךָ הוֹצֵרֵךְ לְבִרְוֹא אֶת הָאָדָם אַחַר כָּל הַנְּבִיאִים, בְּשִׁבִיל שֶׁלֹּא יִוָּכְלוּ לְטַעוֹן כַּנְּגַד בְּרִיאַת הָעוֹלָם וְלַעֲכָבָה, וְהַכֵּל רַק מַחֲמַת שֶׁהַבְּרִיאָה מְזַקֶּת לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל, כִּי בְּמָה שֶׁהַבְּרִיאָה מְזַקֶּת גַּם לְאוֹמוֹת הָעוֹלָם אֵינֶם נִחְשָׁבִים כָּלֵל, וְהֵם כַּעַם הַדּוּמָה לְחַמּוֹר, וְאֵינֶם לְחַשׁוֹשׁ מִמֶּה שֶׁהֵם נִיּוֹקִים. וּמִמִּילָא יִתְבָּארוּ שְׁנֵי הַמְּדַרְשִׁים, שֶׁשְׁנֵי

'שְׂבָטִים', מְלִשׁוֹן 'שְׂבָט מוֹשְׁלִים', כִּי כַּמּוֹ שֶׁהַמְּזוֹלוֹת מוֹשְׁלִים בְּעוֹלָם, כֵּן הַשְּׂבָטִים'. מִדּוּ וְכַמְבוֹאֵר בְּמַדְרַשׁ שֶׁהוּבָא לְעִיל, שֶׁעֲדִיין לֹא הֵיָה יְסוּדוֹת הָעוֹלָם בְּאִיתָנָם, וְעַל יְדֵי אֲבָן שֶׁלִּקְחָה נְתַחֲזָקוּ יְסוּדוֹת הָעוֹלָם. מִהָּ יֵשׁ לְדַקְדֵּק בְּעִיקָר פִּירוּשׁוֹ שֶׁל רַבִּינוּ, בְּתַחֲלִילָה כָּתַב שֶׁלִּכְךָ נִבְרָא אָדָם הָרִאשׁוֹן לְבִסּוּף אַחֲרֵי שֶׁנִּבְרָאוּ כָּל צְרָכֵי מְזוֹנוֹתָיו וְעֵינֵי הָעוֹלָם, כִּי אִם הֵיָה נִבְרָא בְּתַחֲלִילָה, לֹא הֵיָה אֲפֻשֶׁר לְבִרְוֹא אֶת הָעוֹלָם שֶׁמְזִיק אֶת הָאָדָם בְּגִירֵי דִילִיָּה וְעַל הַמְּזִיק לְהַרְחִיק אֶת עֲצָמוֹ. וְלְבִסּוּף בִּיאָר רַבִּינוּ שֶׁכָּל זְמַן שֶׁלֹּא נִבְרָאוּ הַיְסוּדוֹת נִחְשָׁב כְּאִילוֹ לֹא נִבְרָא הָעוֹלָם, וְאִם יִבְרָא תַחֲלִילָה אֶת הַשְּׂבָטִים, שׁוֹב לֹא יִוָּכְלוּ לְהַעֲמִיד אֶת הַיְסוּדוֹת, כִּי יִטְעֲנוּ הַשְּׂבָטִים שֶׁעַל הַמְּזִיק לְהַרְחִיק אֶת עֲצָמוֹ. וְלְכַאוֹרָה עֲדִיין קִשְׁהָ, אֵיךְ הַעֲמִיד עֵתָה אֶת הַיְסוּדוֹת, הֵלֵא כִּבְרָא נִבְרָא אָדָם הָרִאשׁוֹן וּמִמֶּנּוּ נִוְלְדוּ כָּל הָאוֹמוֹת, וְגַם אוֹדוֹתָם כָּתַב רַבִּינוּ שֶׁיִּכְוָלוּ הֵם לְטַעוֹן שֶׁעַל הָעוֹלָם לְהַרְחִיק עֲצָמוֹ שֶׁלֹּא הֵיָיְנוּ שֶׁלֹּא יִבְרָא הָעוֹלָם. וְלְדַבְּרֵי רַבִּינוּ, גַּם לְעֵינֵי הַיְסוּדוֹת יִכְוָלוּ הֵם לְטַעוֹן כֵּן וְלַעֲכָב שֶׁלֹּא יַחֲזֹק יַעֲקֹב יְסוּדוֹתָיו. [שְׁכִינֵין שֶׁבְּבְרִיאַת הָעוֹלָם נִקְבַּע אִם נִחְשָׁב שֶׁהָאָדָם קִדְּם לְעוֹלָם, אוֹ שֶׁאֵף יְתוֹשׁ קִדְּמוֹ, וְהֵיָיְנוּ שֶׁנִּחְשָׁב שֶׁהָעוֹלָם קִדְּם לְאָדָם, וְכֵן אֲמָרוּ שֶׁבְּדַעַת בְּרָאוּ שֶׁהַקִּדְּם צְרָכֵי מְזוֹנוֹתָיו לְבְרִיאָתוֹ. אִם כֵּן קִשְׁהָ, אֵיךְ שִׁיךְ לְדוֹן בְּזֶה שׁוֹב בּוֹמָן מֵאוֹחַר מִמֶּנּוּ, כְּשִׁיחֲזָקוּ

רַבְּנֵי אֱמֶרִי, 'כִּפֶּה הַשֶּׁמֶשׁ' וְכו', בְּמִדְרַשׁ בְּרֵאשִׁית (ב"ר ה, ד), 'שֶׁהַפְּלִיג מְלַמֵּד וְכו', פְּדִי לְדַבֵּר בְּצִנְעָא. 'שֶׁהַקְּדוֹשׁ פְּרוּךְ הוּא הִיָּה רוֹצֵה גַם הוּא עֲבָשׁוּ לְהַעֲמִיד יְסוּדוֹת הָעוֹלָם, וּמִתְחַלֶּה פְּשָׁפְרָא הָעוֹלָם, אֱמֶרִינֵן

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאֵר

שבא הקדוש ברוך הוא לברוא את האדם, וראה שיולדו ממנו צדיקים ורשעים, ודן הקב"ה האם לברוא אותו עבור הצדיקים, או שמא עדיף שלא לברואו מחמת הרשעים שיצאו ממנו, ואז הפליג - הרחיק והסתיר הקב"ה את מִדַּת רְשָׁעִים מִנְּגֵד עֵינָיו כֵּאלוֹ אִינֶם עֵתִידִים לַחֲטוֹא, וְאִין לַמְּנוּעַ מִחַמַּתְתָּם אֵת הַבְּרִיאָה, וְעָשָׂה הַקַּב"ה כֵּן פְּדִי לְבָרָא אֵת הָעוֹלָם. אֲמָנָם עֲבָשׁוּ בִימֵי יַעֲקֹב, שֶׁהָיָה הָעוֹלָם מְלֵא רְשָׁעִים - שֶׁכָּבַר נוֹלְדוֹ וַחֲטָאוּ, לַכַּאוּרָה יוֹקֵשָׁה הַיֵּאָדָּה הָיָה הַקַּב"ה יָכוֹל לְהַפְּלִיגָם - לְהַסְתִּירָם מִנְּגֵד עֵינָיו.

שהעולם מזיק להם ועליו להרחיק את עצמו מהם, כיון שהעולם קדם להם¹⁰.

הזמן להרחיק מעשה הרשעים הוא בלילה כשהם בטלים מהעבירות

וממשיך המדרש, רַבְּנֵי אֱמֶרִי, יֵשׁ לְדַרּוֹשׁ מָה שֶׁכָּתוּב 'פִּי כָּא הַשֶּׁמֶשׁ', כֵּאלוֹ כָּתוּב 'כִּפֶּה הַשֶּׁמֶשׁ' וְכו', מְלַמֵּד וְכו', שֶׁהַשְּׂקִיעַ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵת הַחַמָּה שֶׁלֹּא בְּעוֹנָתָהּ, פְּדִי לְדַבֵּר עִם יַעֲקֹב בְּצִנְעָא - בַּחֲלוּם. וּפִירוּשׁ הַמְּדַרְשׁ הוּא, 'שֶׁהַקְּדוֹשׁ פְּרוּךְ הוּא הִיָּה רוֹצֵה גַם הוּא עֲבָשׁוּ לְהַעֲמִיד אֵת הַיְסוּדוֹת שֶׁל הָעוֹלָם. וּמִתְחַלֶּה פְּשָׁפְרָא הַקַּב"ה אֵת הָעוֹלָם, אֱמֶרִינֵן בְּמִדְרַשׁ בְּרֵאשִׁית (ב"ר ה, ד)¹⁰, שֶׁבִשְׂעָה

צִיּוֹנִים וּמְקוֹרוֹת

שאם יקיימוהו כראוי יוכל העולם להמשיך להתקיים [וכעין מאמר חז"ל, שהעולם תלוי בתורה וכו'], וענין זה שייך רק כלפי ישראל, כי לענין האומות לא נשתנה דבר, ואדרבה, בהתחזקות ישראל, נחלשים הם, ויתכן שנחשב כאלו נחלש העולם והשפעותיו עבורם, שכשישראל מתברכים ומתגדלים, האומות נחלשים ונופלים. מו. פירוש דברי רבינו, שכשם שאחרי בריאת האדם לא היה יכול העולם להבראות מפני שהוא מזיק לאדם בגיירי דיליה, כך גם היה מוכרח שהעמדת יסודות העולם על ידי האבן ששם יעקב מראשותיו, תקדים להעמדת השבטים שהם היסוד של עם ישראל, לפי שאם כבר נולדו השבטים יכולים הם לעכב שלא יועמדו יסודות העולם, לפי שהעולם מזיק לישראל בתענוגיו. מו. לשון המדרש, אמר רבי ברכיה, בשעה שבא הקדוש ברוך

הזמנים של יום הששי חיזוק היסודות, נחשבים כאלו נעשו יחדיו, וכנ"ל. ואולי יש לבאר עוד עומק כוונת רבינו, שיש חילוק בין בריאת האדם והאומות לבין בריאת בני ישראל, וענין חיזוק יסודות העולם שייך בעיקר לענין בריאת בני ישראל, וכמבואר במדרש הנ"ל שבמקום האבן שתיה נברא היכל ה', והיינו שבבריאת יסודות אלו הוכן המקום לבית המקדש שמשם קיום העולם עבור בני ישראל, ונכלל בזה שאז הועמדו היסודות לקיום העולם עבורם. ולכך אם היו נולדים בתחילה, לא היה אפשר לברוא את העולם. אולם כלפי האומות לא נחשב הדבר שנברא להם כלום בשעת חיזוק היסודות, כי לא ניתוסף להם בכך דבר, ולגביהם לא נשתנה כלום בבריאה ממה שהיה עד שעה זו. ובתוספת ביאור, שבחיזוק היסודות נברא מקום לכת הקדושה בעולם,

שָׁהֶם פְּנוּיִים מִן הָעֲבֹרוֹת. וּכְשֶׁדָּן אֶת
יִשְׂרָאֵל, דָּן אוֹתָם בַּיּוֹם, בְּשָׁעָה שְׁעוֹסְקִים
בְּמַצּוֹת.

וּמִפְּנֵי שֵׁשׁ לְהַקְשׁוֹת, וְלָמָּה בְּאֵמַת
עָשָׂה כֹּה, אִם הִיָּה הָעוֹלָם
מְלֵא רְשָׁעִים, וְהָעוֹלָם נִדוֹן אַחַר רְבוֹ

וְלָכֵן הֵבִיא הַלְּיָלָה, וְלֹא הִפִּיל עָלָיו
תַּרְדֵּמָה בַּיּוֹם, שְׂאֵז נִסְתָּרִים
מַעֲשֵׂה הָרְשָׁעִים, כְּדָאֲמַרִּין בְּמִדְרָשׁ (שם
ג, ג) עַל פְּסוּק (תהלים ט, ט) 'וְהוּא יִשְׁפֹּט
תָּבֵל בְּצַדִּיק, כְּשֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא דָּן
אֶת הָאֲמוֹת, דָּן אוֹתָם בְּלַיְלָה, בְּשָׁעָה

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוֹאֵר

הָעוֹלָם יִשְׁנִים וּבִטְלִים מִן הָעֲבִירוֹת, וּיְכֻל
הַקַּב"ה לְהַסְתִּיר אֶת מַעֲשֵׂיהֶם מִכְּנֹגֵד פְּנֵיו,
וְלִהְיוֹת אֶת יְסוּדוֹת הָעוֹלָם וְלַחֲזוֹק, וְאִם
שִׁיתְכֵן שֶׁהַדָּבָר יִגְרוֹם לָהֶם לַחֲטוֹא,
הַסְתִּיר אֶת מַעֲשֵׂיהֶם כְּמִי שְׂאִינֵם.

הָעוֹלָם קִיִּים אִפִּילוּ רַק בְּשִׁבִיל צַדִּיק אֶחָד
הַדּוֹמָה לָאוֹר

וּמִפְּנֵי שֵׁשׁ לְהַקְשׁוֹת, וְלָמָּה בְּאֵמַת עָשָׂה
הַקַּב"ה כֹּה לְדַבֵּר עִם יַעֲקֹב בְּצַנְעָה, שְׂאִם
בְּזַמְנֵנו שֶׁל יַעֲקֹב, הִיָּה הָעוֹלָם מְלֵא רְשָׁעִים,
וְהָעוֹלָם נִדוֹן אַחַר רְבוֹ - הַקַּב"ה דָּן אֶת
הָעוֹלָם כְּפִי רוּב הַמַּעֲשִׂים שֶׁל בְּאֵי הָעוֹלָם,
שְׂאִם רוּב הַמַּעֲשִׂים הֵם מַצּוֹת וּמַעֲשִׂים
טוֹבִים, הוּא דָּן אֶת כָּל הָעוֹלָם לְזִכּוֹת, וְאִם
לֹא, הוּא ח"ו לְהִיפֵךְ (קִידוּשֵׁין מ, ב) ²³, אִם
כֵּן שְׂרוּב הָעוֹלָם רְשָׁעִים, מִפְּנֵי מַה אֵכָן

וְלָכֵן הֵבִיא הַקַּב"ה אֶת הַלְּיָלָה עַל יַעֲקֹב
לְפָנֵי הַזְּמַן, וְלֹא הִפִּיל עָלָיו תַּרְדֵּמָה בַּיּוֹם
כְּפִי שֶׁהִפִּיל עַל אֲבָרָהָם אֲבִינוּ, מִפְּנֵי שְׂאֵז
- בְּלַיְלָה נִסְתָּרִים מַעֲשֵׂה הָרְשָׁעִים,
כְּדָאֲמַרִּין בְּמִדְרָשׁ (שם ג, ג) ²⁴ עַל הַפְּסוּק
(תהלים ט, ט) ²⁵ 'וְהוּא יִשְׁפֹּט תָּבֵל בְּצַדִּיק,
כְּשֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא דָּן אֶת הָאֲמוֹת -
שׁוֹפֵטִים לְפִי מַעֲשֵׂיהֶם, הוּא דָּן אוֹתָם
בְּלַיְלָה, בְּשָׁעָה שֶׁהֶם פְּנוּיִים מִן הָעֲבֹרוֹת -
שְׂאִינֵם חוֹטְאִים לְפִי שֶׁהֶם יִשְׁנִים, כִּי
רַחֲמֵיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו, וְהַקַּב"ה רוֹצֵה
לְהַצְדִּיקֵם בְּדִין. וְכֵשֶׁהוּא דָּן אֶת יִשְׂרָאֵל -
שׁוֹפֵטִים לְפִי מַעֲשֵׂיהֶם, הוּא דָּן אוֹתָם בַּיּוֹם,
בְּשָׁעָה שֶׁהֶם נִיעוּרִים וְעוֹסְקִים בְּמַצּוֹת, כְּדִי
שִׁירְבוּ זְכוּיוֹתֵיהֶם ²⁶. וְלִכֵּן בִּיקֵשׁ הַקַּב"ה
לְדַבֵּר עִם יַעֲקֹב בְּלַיְלָה, שְׂאֵז אוֹמוֹת

צִיּוֹנִים וּמִקּוּרוֹת

אֵין הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא דָּן אֶת אוֹמוֹת הָעוֹלָם אֶלָּא
בְּלַיְלָה, בְּשָׁעָה שֶׁהֵן יִשְׁנִים. וְאִינוּ דָּן אֶת יִשְׂרָאֵל אֶלָּא
בַּיּוֹם, בְּשָׁעָה שֶׁהֶם עוֹסְקִים בְּמַצּוֹת, הַדָּא הוּא דְּכַתִּיב
(תהלים ט, ט) 'וְהוּא יִשְׁפֹּט תָּבֵל בְּצַדִּיק.
מט. לְשׁוֹן הַפְּסוּק, 'וְהוּא יִשְׁפֹּט תָּבֵל בְּצַדִּיק דִּין
לְאֲמִים בְּמִישְׁרֵיהֶם. ג. עַל פִּי עֵין יוֹסֵף. נא. רֵאה
בְּפִירוּשׁ רַבֵּינוּ לְמַגִּילַת אֶסְתֵּר (אוֹת ו) עַל מִדְרַשׁ זֶה.
נב. לְשׁוֹן הַגְּמָרָא, רַבֵּי אֲלֵעָזָר רַבְבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, לְפִי
שֶׁהָעוֹלָם נִדוֹן אַחַר רוּבוֹ, וְהִיחִיד נִדוֹן אַחַר רוּבוֹ,
עָשָׂה מְצוּה אַחַת, אֲשֶׁרִיו שֶׁהַכְּרִיעַ אֶת עַצְמוֹ וְאֶת כָּל

הוּא לְבִרְאוֹת אֶת הָאָדָם הָרֵאשׁוֹן, רֵאה צַדִּיקִים
וְרֵשָׁעִים יוֹצֵאִים מִמֶּנּוּ, אִמֵּר, אִם אֲנִי בּוֹרָא אוֹתוֹ,
רֵשָׁעִים יוֹצֵאִים מִמֶּנּוּ, וְאִם לֹא אֲבִירָא אוֹתוֹ, הֵיאֵךְ
צַדִּיקִים יוֹצֵאִים מִמֶּנּוּ, מַה עָשָׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא,
הַפְּלִיג דְּרַכְּנֵן שֶׁל רֵשָׁעִים מִכְּנֹגֵד פְּנֵיו, וְשִׁיתַף בּוֹ מִדַּת
רַחֲמִים וּבִרְאוֹ, הַדָּא הוּא דְּכַתִּיב (תהלים א, ו) 'כִּי
יִדְעֵה ד' דְּרַךְ צַדִּיקִים וְדְרַךְ רֵשָׁעִים תֵּאבֹד, אֵיבֵדָה
מִכְּנֹגֵד פְּנֵיו, וְשִׁיתַף בּוֹ מִדַּת רַחֲמִים וּבִרְאוֹ, ע"כ.
וְרֵאה בִּיאֹר דְּבִרֵי הַמְּדַרְשׁ, בְּדַבְּרֵי רַבֵּינוּ בְּקַהֲלַת (אוֹת
לו ד"ה וְהַתְּחִיל). מֵת. לְשׁוֹן הַמְּדַרְשׁ, אִמֵּר רַבֵּי לוֹי,

(קידושין מ, ב), לְמַה הַמְצִיא יְסוּדוֹת הָעוֹלָם. וְתַרְץ, מִשָּׁל לְמַלְךְ וְכוּ', שֶׁבּוֹדָאֵי אֵין כְּבוֹדוֹ שֶׁל מַלְךְ לִישֵׁב בַּחֲשֶׁךְ, וְכִדְרֵי לְהוֹדִיעַ הַחֶבֶה שֶׁיֵּשׁ לוֹ עִם אוֹהֶבּוֹ, אָמַר, כִּבּוֹ הַפְּנִסִים, שֶׁהוּאִיל שֶׁיֵּשְׁנּוּ שֵׁם הָאוֹהֵב שָׁלוֹ, דוּמָה בְּעֵינָיו כְּאֵלוֹ אוֹתוֹ הַמָּקוֹם חֲשׂוֹךְ, וְיִהְיֶה מְלֵא אוֹרָה.

וַאֲף כָּאֵן, אֶפְלוֹ שֶׁהַדּוֹר הֵם רְשָׁעִים, וְהֵנָּם כְּמוֹ בַּחֲשֶׁךְ, כְּדִכְתִּיב (ישעיהו כט, טו) 'וְהָיָה בְּמַחְשָׁךְ מַעֲשֵׂיהֶם וּרְשָׁעִים בַּחֲשֶׁךְ יִדְמּוּ' (שמואל א ב, ט), עִם כָּל זֶה, בְּשִׁבִיל צְדִיק אֶחָד עוֹלָם נִבְרָא, 'וְצְדִיק יְסוֹד עוֹלָם' (משלי י, כה), כְּמוֹ שֶׁאֶמְרוּ רַז"ל (יומא לח, ב).

זֶרַע שְׁמֻשׁוֹן הַמְּבוּאָר

הַתֵּעֵלֶם מִמַּעֲשֵׂיהֶם וְלְמַה הַמְצִיא הַקַּב"ה אֶז אֵת יְסוּדוֹת הָעוֹלָם, הִרִי הִיָּה רֵאוּי שֶׁלֹּא יִחַזְקֵנוּ מִפְּנֵי הַרְשָׁעִים. וְעַל כֵּךְ תַּרְץ הַמְּדַרְשׁ, מִשָּׁל לְאוֹהֶבּוֹ שֶׁל מַלְךְ וְכוּ' שֶׁבֵּא לְפָרְקִים אֲצִלוֹ, וְאִמַר הַמֶּלֶךְ לְעַבְדּוֹ שֶׁיִּכְבּוּ הַפְּנִסִים לְפִי שֶׁהוּא מִבְּקֵשׁ לְדַבֵּר עִם אוֹהֶבּוֹ בְּצִינְעָא¹¹, פִּירוּשׁ, שֶׁבּוֹדָאֵי אֵין כְּבוֹדוֹ שֶׁל מַלְךְ לִישֵׁב בַּחֲשֶׁךְ, וְלֹא הִיָּה רֵאוּי לוֹ לְבַקֵּשׁ שֶׁיִּכְבּוּ אֵת הַפְּנִסִים בְּשִׁבִיל שֶׁלֹּא יֵרְאוּהוּ בְּנֵי אָדָם כְּשֶׁמְדַבֵּר עִם אוֹהֶבּוֹ, וְרַק כְּדֵי לְהוֹדִיעַ וְלַהֲדַגִּישׁ אֵת הַחֶבֶה שֶׁיֵּשׁ לוֹ עִם אוֹהֶבּוֹ, אָמַר לְעַבְדּוֹ, כִּבּוֹ הַפְּנִסִים, לְפִי שֶׁרֵצָה לְרַמֵּז לָהֶם בַּכֵּךְ, שֶׁהוּאִיל שֶׁיֵּשְׁנּוּ שֵׁם הָאוֹהֵב שָׁלוֹ, הִרִי דוּמָה בְּעֵינָיו כְּאֵלוֹ אוֹתוֹ הַמָּקוֹם הַחֲשׂוֹךְ וְיִהְיֶה מְלֵא אוֹרָה מִחַמַּת אוֹהֶבּוֹ שֶׁנִּמְצָא שֵׁם.

וַאֲף כָּאֵן, אֲצֵל יַעֲקֹב אֲבִינוֹ, אֶפְלוֹ שֶׁהַדּוֹר הֵם רְשָׁעִים וְהֵנָּם כְּמוֹ בַּחֲשֶׁךְ, כְּדִכְתִּיב (ישעיהו כט, טו)¹² 'וְהָיָה בְּמַחְשָׁךְ מַעֲשֵׂיהֶם'¹³, וְכַתּוּב עוֹד (שמואל א ב, ט)¹⁴ 'וּרְשָׁעִים בַּחֲשֶׁךְ יִדְמּוּ' - הַרְשָׁעִים דּוּמִים לְמִי שֶׁהוֹלֵךְ בַּחוּשֶׁךְ, שֶׁהוּא נּוֹפֵל וְנִכְרַת, עִם כָּל זֶה, אֶפְלוֹ רַק בְּשִׁבִיל צְדִיק אֶחָד כְּמוֹ יַעֲקֹב אֲבִינוֹ, עוֹלָם נִבְרָא, שֶׁנִּאֶמַר (בראשית א, ד) 'וַיֵּרָא אֱלֹקִים אֵת הָאוֹר כִּי טוֹב', וְאֵין טוֹב אֵלָּא צְדִיק, שֶׁנִּאֶמַר (ישעיהו ג, י) 'אֶמְרוּ צְדִיק כִּי טוֹב' כּו'. רַבִּי חֵיִיא בַר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אֶפְלוֹ בְּשִׁבִיל צְדִיק אֶחָד הָעוֹלָם מִתְקַיֵּים, שֶׁנִּאֶמַר (משלי י, כה) 'וְצְדִיק יְסוֹד עוֹלָם', כְּמוֹ שֶׁאֶמְרוּ רַז"ל בְּגִמְרָא (יומא לח, ב)¹⁵. וְהִרִי מְבוּאָר שֵׁם, שֶׁהַצְדִיק דּוּמָה לְאוֹר. וְלִכְךָ בִּיקֵשׁ הַקַּב"ה לְדַבֵּר עִם יַעֲקֹב רַק בְּלִילָה,

צִיּוּנִים וּמְקוֹרוֹת

חוּשֶׁךְ, וְח"ו אֵין מִי שִׁירָאָה אוֹתָם. אֵךְ נִרְאָה שֶׁרַבִּינוֹ מִפְּרֻשׁ הַפְּסוּק, שֶׁמַּעֲשֵׂה הַרְשָׁעִים נִחְשָׁבִים כְּמַעֲשֵׂה חוּשֶׁךְ מִחַמַּת רְשָׁעוֹתָם. נוֹ. לְשׁוֹן הַפְּסוּק, 'וְגִלִּי חֲסִידָיו יִשְׁמְדוּ וּרְשָׁעִים בַּחֲשֶׁךְ יִדְמּוּ כִּי לֹא כִכָּח יִגְבֵּר אִישׁ'. נוֹ. לְשׁוֹן הַגְּמָרָא, וְאִמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אֶפְלוֹ בְּשִׁבִיל צְדִיק אֶחָד עוֹלָם נִבְרָא, שֶׁנִּאֶמַר 'וַיֵּרָא אֱלֹקִים אֵת הָאוֹר כִּי טוֹב', וְאֵין טוֹב אֵלָּא צְדִיק, שֶׁנִּאֶמַר 'אֶמְרוּ צְדִיק כִּי טוֹב' כּו'. רַבִּי חֵיִיא בַר אַבָּא אָמַר רַבִּי

הָעוֹלָם לְכַף זְכוּת. עַבְר עֲבִירָה אַחַת, אוּי לוֹ שֶׁהַכְרִיעַ אֵת עֲצָמוֹ וְאֵת כָּל הָעוֹלָם לְכַף חוּבָה. נַג רַבִּינוֹ מִיֵּשֵׁב עִתָּה קוֹשִׁייתוֹ בְּתַחֲלִילַת הַמֵּאמֵר, מְדוּעַ הִבִּיא הַמְּדַרְשׁ מִשָּׁל לְמַלְךְ דּוּקָא, וְלֹא מִשָּׂאֵר כָּל אָדָם, רָאָה בִּיאורֵינוֹ לְעִיל. נַד. לְשׁוֹן הַפְּסוּק, 'הוּי הַמַּעֲמִיקִים מִה' לְסִתֵּר עֲצָה וְהָיָה בְּמַחְשָׁךְ מַעֲשֵׂיהֶם וַיֵּאמְרוּ מִי רָצֵנוּ וּמִי יוֹדְעֵנוּ'. נַה. פֶּשֶׁט הַפְּסוּק הוּא, שֶׁהַרְשָׁעִים חוֹשְׁבִים כְּאֵילוֹ מַעֲשֵׂיהֶם נַעֲשִׂים בְּמָקוֹם

כָּךְ כָּל זְמַן שְׁאוּרוֹ שֶׁל עֵשׂוֹ קָיָם, אֵין אֹרוֹ שֶׁל יַעֲקֹב מִתְפָּרְסִים. שְׁקַע אֹרוֹ שֶׁל עֵשׂוֹ, מִתְפָּרְסִים אֹרוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, הִדָּא הוּא דְכְּתִיב (ישעיהו ס, א-ב) 'קוּמִי אֹרִי וְכוּ' כִּי הִנֵּה הַחֲשָׁךְ יִכְסֶה אֶרֶץ' וְכוּ'.

זרע שְׁמֹשׁוֹן הַמְּבֹאָר

שהוא מועט. שְׁקַע אֹרוֹ שֶׁל גְּדוּל, מִתְפָּרְסִים אֹרוֹ שֶׁל קָטָן - לאחר ששקעה השמש, אור הירח נראה ומאיר. כָּךְ כָּל זְמַן שְׁאוּרוֹ שֶׁל עֵשׂוֹ קָיָם - ככתוב (בראשית כז, טו) 'עֵשׂוֹ בָּנָה הַגְּדוּל', והוא מונה לחמה שהיא גדולה²⁰, וכוחו ניכר בגלות שבעולם הזה, אֵין אֹרוֹ שֶׁל יַעֲקֹב מִתְפָּרְסִים - שהוא הקטן, ככתוב (שם) 'יעקב בנה הקטן', והוא מונה לירח שהוא קטן מהשמש. שְׁקַע אֹרוֹ שֶׁל עֵשׂוֹ - כשיגאלו ישראל משעבודם תחתיו, מִתְפָּרְסִים אֹרוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, הִדָּא הוּא דְכְּתִיב (ישעיהו ס, א-ב)²⁰ 'קוּמִי אֹרִי וְכוּ' כִּי הִנֵּה הַחֲשָׁךְ יִכְסֶה אֶרֶץ וְכוּ', וְעַלֵּךְ זְרַח ה', שֶׁעַל יְדֵי

וְעוֹד יֵשׁ לֹמֵר, דְּאִיתָא בְּמִדְרַשׁ (ב"ר ג, ג) עַל פְּסוּק (בראשית א, טו) 'אֶת הַמָּאֹר הַקָּטָן לְמַמְשַׁלַת הַלַּיְלָה', רַב נַחְמָן אָמַר, כָּל זְמַן שְׁאוּרוֹ שֶׁל גְּדוּל קָיָם, אֵין אֹרוֹ שֶׁל קָטָן מִתְפָּרְסִים. שְׁקַע אֹרוֹ שֶׁל גְּדוּל, מִתְפָּרְסִים אֹרוֹ שֶׁל קָטָן.

לרמז לו שאף שכל העולם נדמה לחושך מחמת הרשעים, מכל מקום, הקב"ה מקיים את העולם אפילו רק בשביל צדיק אחד הדומה לאור, והוא יעקב אבינו²¹.

כשיחשיך אורו של עשו, יתגלה אורו של יעקב

וְעוֹד יֵשׁ לֹמֵר, בביאור דברי המדרש שביקש הקב"ה לדבר עם יעקב רק בלילה²², בהקדם מה דְּאִיתָא בְּמִדְרַשׁ (ב"ר ג, א)²³ עַל הַפְּסוּק (בראשית א, טו)²⁴ 'אֶת הַמָּאֹר הַקָּטָן לְמַמְשַׁלַת הַלַּיְלָה', רַב נַחְמָן אָמַר, כָּל זְמַן שְׁאוּרוֹ שֶׁל גְּדוּל קָיָם - כשהשמש מאירה, אֵין אֹרוֹ שֶׁל קָטָן מִתְפָּרְסִים - אור הירח אינו מאיר כיון

ציזנים ומקורות

אמר רב נחמן, והוא סימן טב, עשו מונה לחמה שהיא גדולה וכו', יעקב מונה ללבנה שהיא קטנה וכו'. רב נחמן אמר, כל זמן שאורו של גדול קיים, אין אורו של קטן מתפרסם. שקע אורו של גדול, מתפרסם אורו של קטן. כך כל זמן שאורו של עשו קיים, אין אורו של יעקב מתפרסם, שקע אורו של עשו, מתפרסם אורו של יעקב, הדא הוא דכתב (ישעיהו ס, א) 'קומי אורי כי בא אורך, כי הנה החשך יכסה ארץ וגו'. סא. לשון הפסוק, וַיַּעַשׂ אֱלֹקִים אֶת שְׁנֵי הַמְּאֹרֹת הַגְּדֹלִים אֶת הַמָּאֹר הַגְּדוֹל לְמַמְשַׁלַת הַיּוֹם וְאֶת הַמָּאֹר הַקָּטָן לְמַמְשַׁלַת הַלַּיְלָה וְאֶת הַפּוֹכְבִּים'. סב. על פי תחילת דברי המדרש. סג. לשון הפסוקים 'קומי אורי כי בא אורך וכבוד ה' עליך זרח, כי הנה החשך יכסה ארץ וערפל לאמים

יוחנן, אפילו בשביל צדיק אחד העולם מתקיים, שנאמר 'וצדיק יסוד עולם'. נח. בדברי רבינו מתורצים שתי קושיותיו בדברי המדרש - מדוע דיבר עמו בצנעה, ומדוע הוצרך המדרש להביא המשל. שהטעם שדיבר בצנעה, לרמוז שאינו רואה מעשי הרשעים, כי בלילה נסתרים מעשיהם. אולם עדיין קשה למה עשה כך, הלא יודע שיש רשעים בעולם, והעולם נידון אחר רובו. ולזה הוצרך להביא את המשל, שע"י האוהב נדמה שהכל מאיר, וכן כאן בזכות צדיק אחד שהוא האוהב, השתית את העולם, כי צדיק יסוד העולם. נט. לפי תירוץ זה מיושב רק מה שהקב"ה דיבר עמו בצניעה, ולא נתבאר בזה ענין המשל למלך, שנתקשה רבנו בזה בתחילת המאמר מה תוספת ביאור יש במשל זה. ס. לשון המדרש,

וְקָאָמַר הַמְדַרְשׁ, לְדַבֵּר עִם יַעֲקֹב בְּצַנְעָא, לְפִי שְׁעֵתָה הָיָה רוּצָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְגַלּוֹת לְיַעֲקֹב כָּל הַגְּלוּיֹת הַעֲתִידוֹת לְבֵא עַל יִשְׂרָאֵל, וְכָל הַנְּפִיּוֹת שֶׁיַּעֲשֶׂה לָהֶם. וְרוּצָה לְהוֹדִיעוֹ, שְׁפוּף שְׁלִיטָת עֲשׂוֹ לְהַתְמַעֵט וְלִהְיוֹת חֲשֵׁךְ, וְאֵן יִתְגַּלֶּה כְּבוֹדוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, וְלִכְּנֹ דַבֵּר עִמּוֹ בְּצַנְעָה וּבְלִילָה.

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוּאָר

כשיגאלו ממנו, ככתוב במדרש (כ"ר סח, יד)⁷⁰, וְרוּצָה לְהוֹדִיעוֹ - ליעקב עכשיו כשהוא בורח מעשו, שְׁפוּף שְׁלִיטָת עֲשׂוֹ על ישראל לְהַתְמַעֵט וְלִהְיוֹת חֲשֵׁךְ - שאורו של עשו הגדול יתבטל, וְאֵן יִתְגַּלֶּה כְּבוֹדוֹ שֶׁל יַעֲקֹב - שהוא האור הקטן הניכר בחושך, וְלִכְּנֹ דַבֵּר עִמּוֹ בְּצַנְעָה וּבְלִילָה, כדי לרמוז לו שכשיבואו הלילה והחושך לעשו, אז יתגלה כבודו של יעקב.

החושך מתפרסם האור של הקטן⁷⁰. והרי מבוואר בפסוקים אלה, שבזמן שהחושך יכסה את שאר הלאומים, אז יזרח על ישראל אורו של הקב"ה.

וְעַל כֵּן קָאָמַר הַמְדַרְשׁ, שְׁבִיקֵשׁ הַקְב"ה לְדַבֵּר עִם יַעֲקֹב בְּצַנְעָא, לְפִי שְׁעֵתָה הָיָה רוּצָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְגַלּוֹת לְיַעֲקֹב בַּחלוֹם, אֵת כָּל הַגְּלוּיֹת הַעֲתִידוֹת לְבֵא עַל יִשְׂרָאֵל - שִׁיְהִי מְשׁוּעָבְדִים תַּחַת עֲשׂוֹ, וְכָל הַנְּפִיּוֹת שֶׁיַּעֲשֶׂה לָהֶם לְבִסּוּף

ציונים ומקורות

וכו', וְהִנֵּה ה' נֹצֵעַ עֲלֵינוּ (שם כח, יג) כתיב (דניאל ב, מד) וְבוֹיּוּמִיָּהוֹן דִּי מַלְכֵי אִינוּן יְקִים אֱלוֹהַ שְׁמִיא מַלְכֵי דִי לְעַלְמִין וְגו' [סמוך לארבע מלכויות האלה, יקים האלוהים שבשמים מלכות המיוחדת לו].

וְעֲלִיף יִזְרַח ה' וְכְבוֹדוֹ עֲלֵיךְ יִרְאֶה. סד. על פי יפה תאר (שם). סה. לשון המדרש, וְהִנֵּה מַלְאכֵי אֱלוֹהִים (בראשית כח, יב) עולים שנים ויוורדים שנים, אלו שרי ארבע מלכויות ששלטנותן גומרת בהן

**לומד
בתורת זרע
שמשון**

רוצה להבין יותר?!
מעונין לשמוע ווארט קולע
בענייני הפרשה?!
רעיון קצר ונפלא בענינים אחרים?!
שיעור תמציתי על דרוש שלם?!

בלשון הקודש * באידיש
באנגלית * בצרפתית

קול זרע שמשון

ארץ ישראל
02-80-80-600

ארה"ב
716-229-4808

לונדון
0333-300-2515